

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра
Довженка

Кафедра теорії і методики початкової освіти

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Тема: «Мобільні технології як засіб комунікативного розвитку здобувачів початкової освіти на уроках мовно-літературної освітньої галузі».

Виконала:

Гудакова Анжела Анатоліївна

013 Початкова освіта

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент

О.О. Вишник

Консультант:

_____
(науковий ступінь, учене звання, посада)

_____
(ініціали, прізвище)

Допущено до захисту

"__" _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

_____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Дата захисту: «__» _____ 20__ р.

Оцінка _____

Підписи членів ЕК:

_____

_____

_____

Глухів, 2022 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ЗАСОБОМИ МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	7
1.1. Особливості комунікативного розвитку молодших школярів	7
1.2. Специфіка формування комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти на уроках української мови та літературного читання	18
1.3. Мобільні технології як засіб комунікативного розвитку молодших школярів на уроках мовно-літературної галузі	28
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I	36
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ	38
2.1. Проведення анкетування для вчителів з питання комунікативного розвитку молодших школярів на уроках української мови та літературного читання	38
2.2. Досвід роботи вчителя з формування комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти на уроках мовно-літературної освітньої галузі	44
2.3. Вправи та методи формування і розвитку комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти на уроках української мови та літературного читання засобами мобільних технологій	50
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II	60
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64
ДОДАТКИ	71

ВСТУП

Актуальність теми дослідження.

Сучасне суспільство української держави вимагає удосконалення освіти до європейського рівня. Спираючись на європейські цінності людина повинна бути мобільною, конкурентоспроможною, творчою та толерантною. Школа повинна надати молодшим школярам інтелектуальний та соціальний розвиток особистості, що є базою для подальшого навчання учня та його майбутнього працевлаштування.

Найважливішим завданням освіти є забезпечення учнів науковими знаннями та практичними вміннями, котрі базуються на основі активізації навчально-пізнавальної діяльності. Масштабного значення набуває націленість навчання на різносторонній розвиток учнів. Тому ми зайнялися пошуком засобів навчання які направлені розвивати творчі здібності молодших школярів. У навчанні необхідно використовувати ті засоби навчання, які є цікавими для учнів, створювати умови для підвищення їх пізнавальної активності. Саме використання мобільних технологій на уроках української мови та літературного читання дає поштовх до комунікативного розвитку молодших школярів.

Необхідність та актуальність досліджуваної проблеми відображена в багатьох державних документах, а саме: у Законі України «Про освіту» (2017 р.), Державному стандарті початкової освіти (2018 р.), Концепції «Нова українська школа» (2016 р.), Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті (2002 р.), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. (2013 .) та ін. У цих документах комунікативний розвиток дитини визначається як важлива умова для активної життєдіяльності та гармонійного розвитку особистості

Вивчення проблем організації освітнього процесу завжди було у колі інтересів вітчизняних дослідників. Особливої уваги їм приділяють Н. Бібік, С. Мартиненко, О. Савченко, М. Вашуленко та ін. Такі дослідники як Аксьонова Г., О. Котенко, С. Мішуровська, Т. Панасенко, І. Радецька.,

І. Федоришина та інші присвятили багато досліджень питанням методики навчання української мови та читання/ літературного читання в початковій школі.

Аналіз джерел свідчить, що багатоаспектна та складна проблема навчання української мови і читання учнів початкової школи є невичерпним джерелом для досліджень, свідченням чого є праці досить значної кількості вітчизняних (М. Гольцмен, І. Безкровний, К. Бугайчук, В. Варченко, І. Золотарьова, Д. Клементс, М. Левшина, Н. Макарової, І. Мардаренко, Н. Рашевська, С. Семеріков, В. Ткачук, Ю. Триус, А. Труш, Л. Фуксон) учених.

На теренах України проблему мобільного навчання досліджували В. Биков, І. Голіцина, Т. Калуга, В. Куклев, О. Семеріков, О. Тихомірова та інші. Науковці підкреслюють, що застосування мобільних засобів навчання в процесі навчання мовно-літературної освітньої галузі сприяє подоланню комунікативного бар'єру, формуванню навичок дослідницької діяльності, підвищенню мотивації до оволодіння мовленнєвими навичками та використання їх у реальних міжособистісних контактах.

Незважаючи на те, що вченими проведена значна кількість досліджень з проблеми застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі загальноосвітньої школи, такий її аспект як впровадження технології мобільного навчання з метою формування комунікативної компетентності молодших школярів залишається відкритим для вивчення. Саме цей факт і зумовив вибір теми магістерського дослідження – «Мобільні технології як засіб комунікативного розвитку здобувачів початкової освіти на уроках мовно-літературної освітньої галузі».

Об'єкт дослідження – процес формування комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти із використанням мобільних технологій».

Предмет дослідження – педагогічні умови формування комунікативної компетентності молодших школярів із застосування технології мобільного навчання.

Мета дослідження – теоретичне та методичне обґрунтування проблеми комунікативного розвитку здобувачів початкової освіти засобом використання спектру мобільних технологій.

Завдання:

- дослідити особливості комунікативного розвитку здобувачів початкової освіти;
- розглянути специфіку формування комунікативної компетентності молодших школярів;
- проаналізувати вправи та методи формування і розвитку у здобувачів початкової освіти комунікативної компетентності на основі використання мобільного навчання;
- вивчити досвід роботи вчителя з формування і розвитку у здобувачів початкової освіти комунікативної компетентності на основі використання мобільного навчання;
- провести анкетування для вчителів з питання формування і розвитку у здобувачів початкової освіти комунікативної компетентності засадами мобільних технологій.

В роботі використовувалися такі методи дослідження:

- теоретичні (аналіз і синтез психолого-педагогічної та літературознавчої літератури по темі дослідження);
- емпіричні (вивчення робочої програми вчителя, узагальнення досвіду роботи, аналіз методичних посібників з теми дослідження).

Практичне значення одержаних результатів роботи становлять науково-обґрунтовані педагогічні умови, які сприятимуть підвищенню ефективності комунікативного розвитку здобувачів початкової освіти на уроках мовно-літературної освітньої галузі засобом використання спектру мобільних технологій.

Публікації. Основні положення магістерської роботи висвітлено у публікаціях: Гудакова А. А. Мобільні технології як засіб комунікативного

розвитку молодших школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі. *Глухівські читання - 2022. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук : Збірник матеріалів XII міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* / За заг. ред. А.С. Полякова. Глухів, 2022. 593 с., С. 445-446.

Також результати проведеного дослідження висвітлено на таких науково-практичних заходах: IV Міжнародній науково-практичній конференції «Україно - моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки», присвячена всесвітньому дню вишиванки. 18 травня 2023р.;

Всеукраїнській науково-практичній конференції: «початкова освіта в парадигмі Нової української школи: виклики часу» 27 квітня 2023 р. (м. Глухів)

Магістерська робота складається з вступу, двох основних розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ЗАСОБОМИ МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

1.1. Особливості комунікативного розвитку молодших школярів

Існування людства неможливе без комунікативної діяльності. Потреба в спілкуванні – одна з найважливіших у житті людини, яка не може повноцінно існувати і розвиватися без соціуму. Незалежно від віку, освіти, соціального статусу, національної приналежності люди постійно шукають, зберігають і передають певну інформацію, тобто активно займаються комунікативною діяльністю. Комунікація необхідна людині для набуття знань, умінь, способів діяльності, соціального досвіду і є одним з найважливіших факторів розвитку особистості.

Контактуючи з соціумом, людина повідомляє інформацію про себе і одержує цікаві відомості, на основі аналізу яких планує свою діяльність. Ефективність цієї діяльності залежить від якості обміну інформацією, а якість забезпечується наявністю достатнього досвіду спілкування. Чим раніше набувається цей досвід, тим багатший у людини арсенал комунікативних засобів і успішніше реалізується взаємодія учасників спілкування. Самореалізація особистості в соціумі прямо залежить від рівня сформованості її комунікативної культури, формування якої необхідно активно здійснювати в молодшому шкільному віці.

Відсутність цілеспрямованого формування комунікативних умінь у молодших школярів гальмує їхній внутрішній розвиток і унеможливорює повноцінну реалізацію себе в навчанні, серед однолітків і соціумі загалом. Здійснюючи цілеспрямований вплив на формування в учнів комунікативних умінь, педагог має розуміти сутність таких понять, як «комунікація», «комунікативні уміння», «комунікативна компетентність», які взаємопов'язані між собою.

Комунікація походить від латинського communication – єдність, передача, з'єднання, повідомлення. Цей термін пов'язаний з дієсловом communico – роблю спільним, повідомляю, з'єдную, що є похідним від communis – спільний. Психологічний словник визначає поняття «комунікація» як фундаментальну ознаку людської культури, яка полягає в інтенсивному взаємодіюванні людей на основі обміну різного виду інформацією. [12.; с. 79-80]

Комунікація в тій чи іншій формі супроводжує кожний акт життєдіяльності суспільної людини. Вона здійснюється на основі певних знакових систем (насамперед природної мови), вироблених тією чи іншою людською спільнотою і зафіксованих в індивідуальній та колективній пам'яті. Прикметною рисою комунікативних процесів є їх безперестанне кількісне та якісне зростання в часі, зумовлене загальним прогресом людства, постійне розширення їхнього географічного та ідеологічного простору, підсилене стрімким розвитком технічних засобів збереження та перетворення інформації.

Сучасна психологія досліджує комунікацію в контексті пов'язаних з нею явищ людської психіки (відчуття, сприймання, розуміння і т. п.) у зв'язку з комунікативною активністю людини. Значне місце в цих дослідженнях посідає психолінгвістика, що розглядає закономірності мовного висловлювання. [12] У науковій літературі відсутня єдина точка зору щодо визначення поняття «комунікація». Окремі вчені (А. Леонт'єв, І. Зимня) вважають комунікацію і спілкування словами-синонімами. Г. Андреева розглядає комунікацію як компонент спілкування, який передбачає обмін інформацією між учасниками спільної діяльності. С. Рубінштейн вважає комунікацію складним багатоплановим процесом, що передбачає встановлення і розвиток контактів між людьми. Цей процес, на думку вченого, зумовлений потребою спільної діяльності й охоплює обмін інформацією, вироблення єдиної стратегії взаємодії, сприймання і розуміння іншої людини.

Французький учений А. Перре-Клермон характеризує комунікацію як зв'язок індивідуальних дій стосовно колективного продукту і подальша реалізація цього зв'язку у структурі нової спільної дії. Процес комунікації, на його думку, охоплює такі етапи: 1) планування; 2) встановлення контакту; 3) обмін інформацією; 4) рефлексія. Дослідники І. Горелов, В. Житніков, Л. Шкатова визначають комунікацію як акт спілкування або комунікативний акт. На думку цих учених, комунікація охоплює такі компоненти: 1) комуніканти – учасники спілкування (не менше двох осіб); 2) дія – безпосереднє спілкування (говоріння, жестикулювання, міміка тощо); 3) зміст повідомлення (характеризується певним смислом і формою); 4) канал зв'язку (органи мовлення, слуху, зору, візуально-вербальні); 5) мотиви комунікантів (цілі, наміри, спонукання).

Інші дослідники (М. Дем'яненко, К. Лазаренко) виділяють у мовленнєвій комунікації п'ять основних компонентів: 1) ситуація спілкування; 2) відправник інформації; 3) отримувач інформації; 4) умови передачі інформації; 4) безпосередній процес передавання інформації. Узагальнюючи погляди сучасних дослідників на сутність і структуру мовленнєвої комунікації, приходимо до висновку, що комунікація - це процес обміну інформацією (фактами, ідеями, поглядами, емоціями тощо) між двома або більше особами, спілкування за допомогою вербальних і невербальних засобів з метою передавання та одержання інформації, взаємодія учасників спілкування, сприйняття та пізнання людьми одне одного.

Необхідною умовою здійснення мовленнєвої комунікації є наявність таких її компонентів: відправника й отримувача повідомлення, їх мовленнєвої діяльності і самого повідомлення.

У процесі мовленнєвої комунікації важлива роль належить ситуації спілкування. В умовах навчального процесу ситуація задається педагогом. Предметом мовленнєвої комунікації є думки, що висловлюються у зв'язку з певними мотивами в межах конкретної теми. Може бути як внутрішній стимул до комунікації (ініційований потребою самої людини), так і зовнішній

(ініційований іншою людиною). Динамічність комунікації залежить від активності комунікантів, їх зацікавленості в спілкуванні, збігу інтересів, ставлення комунікантів один до одного, до даної ситуації. Здатність людини до комунікації визначається в психологопедагогічних дослідженнях як комунікативність. Комунікативність учені розглядають як мотивованість будь-якої дії особистості, здійснення її з власної ініціативи, а не під впливом зовнішнього стимулювання.

Комунікативність передбачає володіння певними комунікативними вміннями. Комунікативні вміння – це здатність встановлювати і підтримувати контакти з іншими людьми, використовуючи власні здібності, необхідні для ефективної комунікативної дії в ситуаціях міжособистісного спілкування. Аналіз психолого-педагогічної літератури дає підстави виділити три групи комунікативних умінь. I група – комунікаційні (мовленнєві). До них належать вміння: 1) чітко і зрозуміло висловлювати свої думки; 2) переконувати; 3) аргументувати; 4) доводити; 5) робити висновки; 6) аналізувати висловлення. II група умінь – перцептивні (уміння сприймати). Ця група охоплює вміння: 1) слухати і чути (правильно інтерпретувати вербальну і невербальну (жести, міміку) інформацію, розуміти підтекстову інформацію тощо); 2) зрозуміти настрій і почуття іншої людини (здатність до емпатії, дотримання такту, співчуття); 3) здійснювати рефлексію. III група умінь – інтерактивні (уміння взаємодіяти в процесі спілкування). До цієї групи належать вміння: 1) вести бесіду, перемовини, обговорення; 2) ввічливо висловлювати свої думки; 3) ставити запитання; 4) захопити собою; 5) сформулювати вимогу; 6) спілкуватися в конфліктних ситуаціях; 7) керувати власними емоціями, своєю поведінкою. Високий рівень володіння комунікативними вміннями забезпечує ефективність комунікації з іншими людьми у найрізноманітніших видах діяльності.

Формування комунікативних умінь важливо розпочинати в молодшому шкільному віці, оскільки комунікативна діяльність для дітей цього віку є однією з основних. Відсутність цілеспрямованого формування

комунікативних умінь у початковій школі негативно впливає на розкриття внутрішнього потенціалу дитини і самореалізацію її в навчанні, серед однолітків, у соціумі. Отже, формування комунікативних умінь молодших школярів – надзвичайно актуальна проблема. Адже від рівня їх сформованості залежить не тільки успішність дітей у навчанні, а й процес їх соціалізації і загальний розвиток.

Активізація комунікативної діяльності молодших школярів передбачає спонукання дітей до енергійного цілеспрямованого спілкування. Спілкування – невід’ємна частина будь-якого навчального заняття. Тому сформованість комунікативних умінь школярів сприяє підвищенню якості навчально-виховного процесу. Уміння, як відомо, формуються в процесі діяльності. Комунікативні уміння формуються і розвиваються в процесі спілкування. Н. Полуєктова виділяє чотири етапи формування в молодших школярів комунікативних умінь: 1) мотиваційний – передбачає розкриття учням значення комунікативного уміння для досягнення мети спілкування; 2) ознайомлювальний – ознайомлення школярів зі змістом комунікативного уміння; 3) оволодіння умінням – створення в процесі навчання ситуації суб’єктсуб’єктної взаємодії учасників навчального процесу з метою опанування комунікативним умінням; 4) удосконалення уміння – самостійне використання молодшими школярами комунікативних умінь під час спілкування, виконання творчої роботи.

Сформувані комунікативні уміння – означає навчити молодшого школяра ставити запитання і чітко формулювати відповіді на них (тобто вести діалог), уважно слухати й активно обговорювати зміст почутого, коментувати висловлення співрозмовників і критично їх оцінювати, аргументувати свої думки, висловлювати співрозмовникові свою емпатію, адаптувати власні висловлення для сприймання іншими учасниками комунікативного процесу. Володіння зазначеними уміннями та здатність встановлювати і підтримувати контакт з іншими людьми дослідники

Ю. Жуков, Л. Петровський, П. Растянников та ін. визначають як комунікативну компетентність.

Перед тим, як з'ясувати сутність комунікативної компетентності молодшого школяра, вважаємо за доцільне визначити зміст понять компетенція, компетентність, комунікативна компетентність. За академічним тлумачним словником української мови, компетенція – це добра обізнаність із чим-небудь. А. Хуторський поняття компетенція трактує як «сукупність знань, умінь і навичок, досвіду, які є характерними і необхідними для ефективної продуктивної діяльності у певній галузі».

Компетентність, на думку вченого, є результатом опанування учнем відповідної компетенції, що охоплює його особистісне ставлення до предмета діяльності. Тому компетентність у певній освітній галузі – це поєднання відповідних знань, умінь і навичок, здібностей, досвіду, що дозволяє ефективно визначати і вирішувати проблеми, характерні для певної сфери діяльності. Отже, компетенцію у сфері освіти потрібно розуміти як реальну вимогу до засвоєння учнями сукупності знань, способів діяльності, досвіду, ставлень з певної галузі та якостей особистості, яка діє в соціумі, а компетентність – як реально сформовані особистісні якості учня та досвід діяльності. О. Аліфанова визначає компетенцію як набір знань, умінь, навичок, а компетентність – як здатність володіти ними. Вітчизняні вчені по-різному тлумачать поняття компетентності. Під компетентністю О. Савченко розуміє інтегровану здатність особистості, набуту в процесі навчання, що охоплює знання, вміння, навички, досвід, цінності, ставлення, які можуть цілісно реалізуватися на практиці. [18].

І. Родигіна вважає, що компетентність – це не специфічні предметні вміння та навички, навіть не абстрактні загальнопредметні мисленнєві дії чи логічні операції, а конкретні життєві вміння, необхідні людині будь-якої професії.

Оскільки єдиного погляду на визначення термінів «компетенція» і «компетентність» немає, ми будемо послуговуватися терміном компетенція у

значенні суспільної норми, вимоги, яка охоплює знання, уміння, навички, способи діяльності, певний досвід. А компетентність розглядаємо, як здатність застосовувати набуті знання, вміння, способи діяльності, певний досвід в життєвих ситуаціях з метою розв'язання життєво важливих завдань чи проблем. Компетентність є особистісним утворенням, яке виявляється в процесі активних самостійних дій людини.

Наше дослідження присвячене формуванню комунікативної компетентності учнів початкової школи. Тому нам важливо з'ясувати сутність поняття комунікативна компетентність. Нині існують різні визначення комунікативної компетентності. Окремі вчені характеризують її як здатність правильно орієнтуватися в міжособистісному спілкуванні і відносно вільно брати участь у ньому. Ця здатність досягається за допомогою лінгвістичних знань, а також врахування традицій і звичаїв суспільства. Комунікативна компетентність в рідномовному середовищі набувається в процесі соціалізації дитини. Ю. Жуков розглядає комунікативну компетентність як здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з оточуючими людьми, певна сукупність знань, умінь та навичок, що забезпечують ефективне спілкування, взаєморозуміння між його учасниками. На думку І. Гудзик, комунікативна компетенція/компетентність виявляється у здатності успішно користуватися мовою (усіма видами мовленнєвої діяльності) для пізнання, комунікації. Формуючи комунікативну компетенцію/компетентність, шкільне навчання мови має розвивати уміння розуміти не тільки зміст, але й основну думку усних і письмових текстів; навчати створенню повноцінних у комунікативному відношенні висловлень, які виражають і знання того, хто говорить (пише) про предмет мовлення, і його думки, почуття, наміри та свідчать про уміння налагоджувати взаємодію з оточуючими, будуючи відповідним чином свої висловлення.

До змісту комунікативної компетенції А. Хуторський відносить: – уміння представити себе усно і письмово, написати анкету, заяву, резюме, лист, привітання тощо; – уміння представити свій клас, школу, країну в

ситуаціях міжкультурного спілкування, в режимі діалогу культур, використовувати з цією метою знання мови; – володіння способами взаємодії з оточуючими і віддаленими людьми і подіями; уміння виступити з усним повідомленням, задати запитання, коректно вести навчальний діалог; – володіння різними видами мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо), мовною компетенцією; – володіння способами співпраці в групах, прийомами дій у ситуаціях спілкування; уміння шукати і знаходити компроміси; – володіння позитивними навичками спілкування в полікультурному, поліетнічному і багатоконфесійному суспільстві, які базуються на знанні історичних коренів і традицій різних національних спільнот і соціальних груп. Ю. Вторнікова виокремлює такі складники комунікативної компетентності: – орієнтування в різноманітних ситуаціях спілкування, що базується на знаннях та життєвому досвіду індивіда; – спроможність ефективно взаємодіяти з оточенням завдяки розумінню себе й інших при постійній видозміні психічних станів, міжособистісних відносин, умов соціального середовища; – адекватна орієнтація людини в самій собі – власному психологічному потенціалі, потенціалі партнера, у ситуації; – готовність і вміння встановлювати контакти з людьми; – внутрішні засоби регуляції комунікативних дій; – знання, уміння і навички конструктивного спілкування; – внутрішні ресурси, необхідні для побудови ефективної комунікативної дії у визначеному колі ситуацій міжособистісної взаємодії. [21; С. 88-94.]

Процес формування комунікативної компетентності передбачає: – засвоєння знань про способи взаємодії з оточуючими; – оволодіння уміннями і навичками використовувати засоби мови в усному мовленні; – розвиток діалогічного і монологічного мовленням; – оволодіння культурою усного і писемного мовлення; – засвоєння норм мовленнєвого етикету в ситуаціях навчального і побутового спілкування; – опанування навичок роботи в групі, колективі; – розвиток здібностей навчальної співпраці; – оволодіння різними соціальними ролями; – формування уміння критично оцінювати думки і дії

інших людей. Отже, комунікативна компетентність передбачає не тільки оволодіння необхідною кількістю мовних і мовленнєвих знань, а й формування умінь практичного використання мови в процесі мовленнєвої діяльності. Крім того, комунікативна компетентність відображає рівень майстерності людини у спілкуванні з іншими людьми і базується на психологічних знаннях про себе та інших, а також на здатності обирати стратегію спілкування і застосовувати комплекс відповідних умінь. Компетентнісний підхід у навчанні передбачає формування в учнів таких умінь і розвиток на їх основі таких здібностей, які дозволять їм максимально реалізувати себе в суспільстві. Виходячи з цього, комунікативна компетентність, є характеристикою особистості, її здатністю, яка виявляється в поведінці, діяльності, що забезпечує вирішення практичних життєвих комунікативних ситуацій.

На підставі аналізу наукових джерел, присвячених формуванню комунікативної компетентності, можна зробити таке узагальнене визначення: комунікативна компетентність – це характеристика особистості, яка охоплює сукупність знань, умінь, досвіду і особистісних якостей, що дає можливість успішно реалізувати мету спілкування і досягати взаєморозуміння між його учасниками. В комунікативній компетентності можна виділити теоретичний, практичний і особистісний складники. Теоретичний передбачає наявність знань про міжособистісну взаємодію, уміння знайти необхідну інформацію, її джерело, переконливо аргументувати свою позицію, правильно (стилістично і граматично) оформити висловлення, викладати інформацію зрозуміло, чітко, доступно і виразно. До практичного складника відносимо поєднання умінь сприймати себе, партнера по спілкуванню і самого процесу спілкування (уміння розуміти настрій співрозмовника, слухати його, використовувати власний досвід у спілкуванні).

Особистісний складник охоплює комплекс комунікативних властивостей і якостей особистості (розпізнавання внутрішнього стану інших людей – емпатія, оцінка альтернативних ліній власної поведінки і вибір дій,

на які очікує співрозмовник, товариськість, толерантність, здатність до рефлексії). На кожному віковому етапі компетентність має орієнтовні показники розвитку особистості.

У початковій школі закладаються основи формування комунікативної компетентності, яка виражається не лише в здатності сприймати і передавати інформацію, а й взаємодіяти, сприймати та пізнавати людьми одне одного. Узагальнюючи різні погляди дослідників на визначення комунікативної компетентності молодшого школяра, ми дійшли такого висновку: комунікативна компетентність молодшого школяра – це інтегроване особистісне утворення, яке являє собою єдність теоретичної і практичної готовності і здатності учня до здійснення комунікації, дозволяє результативно здійснювати її і творчо самореалізуватися в ній.

Комунікативна компетентність молодшого школяра виявляється в здатності спілкуватися з людьми різного віку і статусу, розуміти й відтворювати сприйняту на слух та прочитану інформацію, змістовно й грамотно висловлювати свої думки в усній і письмовій формах, вільно володіти мовою в різних навчальних та життєвих ситуаціях.

Молодший шкільний вік є сприятливим періодом для залучення дітей до комунікативної діяльності. Цей вік може стати сприятливим для забезпечення комунікативної активності, оскільки провідною мовленнєвою діяльністю здобувачів початкової освіти є усне мовлення. У цьому віці ефективно формуються початкові уміння мовленнєвої культури, під якою розуміємо знання норм літературної мови, уміння будувати висловлення відповідно до мети спілкування, дотримання правил спілкування (один відповідає – решта слухає), оцінювання відповіді однокласника після її завершення, правила співпраці в групі, в парі.

Формування комунікативної компетентності має гармоніювати з дидактичною системою, яка забезпечує розвиток особистості, її активної життєвої позиції на всіх етапах навчання. Адже формування світогляду, розвиток пізнавальної активності й самостійності значною мірою залежить

від того, наскільки школярі володіють українською мовою, мовленнєвими вміннями й навичками.

1.2. Специфіка формування комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти на уроках української мови та літературного читання

Відродження національної школи та реформування освіти в Україні є вимогою часу. Цей процес зумовлений змінами у суспільно-політичному житті і засвідчений концепцією мовної освіти. Сучасна концепція національної освіти ставить перед кожним учителем початкових класів завдання: сприяти формуванню особистості, яка характеризується свідомим ставленням до рідної мови, розвиненим мовленням, мисленням, володіє вміннями й навичками вільно користуватися засобами мови – її стилями, типами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо), тобто забезпечує належний рівень комунікативної компетентності. Недостатня сформованість комунікативних умінь учнів, слабка мотивація навчання роблять питання формування комунікативної компетентності дуже актуальним.

Саме у молодшому шкільному віці спілкування та взаємодія з навколишнім середовищем виходять на перший план. Спілкування є необхідною умовою життя людей, без якої неможливе повноцінне формування не тільки окремих психічних функцій дитини, але й її особистості в цілому.

Формування та розвиток комунікативної компетентності неможливе без урахування надбань психології.

Концептуальні положення розроблені вченими Л. Виготським, О. Леонтєвим, О. Лурією, Н. Жинкіним, практично були реалізовані в працях Т. Ладиженської, М. Львова, В. Капинос, Н. Іполітової. Урахування досягнень Л. Виготського (поняття мовленнєвої діяльності; мовного розвитку як процесу, пов'язаного з психічним розвитком, соціальних форм поведіння; розвитку знакового оформлення мовленнєвої діяльності), О. Леонтєва (структура спілкування як діяльність; риси спілкування: наявність специфічних мети і мотиву, результативність, соціальний контроль

за процесом спілкування та його результатами), П. Гальперіна (етапи формування комунікативно-мовленнєвих умінь учнів: попереднє ознайомлення з метою дії, створення необхідної мотивації; складання схеми передбачуваних дій; виконання дій у матеріальному чи матеріалізовану вигляді; формування дії як зовнішньо-мовленнєвої; виконання дій подумки) повинні орієнтувати навчальний процес на вирішення школярами дослідницьких, комунікативних, пізнавальних завдань.

Ґрунтовними для нашого дослідження вважаємо роботи щодо визначення комунікативної компетентності, що представлені у дослідженнях А. Богуш, І. Гудзик, Л. Варзацької, М. Вашуленка, К. Пономарьової, та інших. На думку дослідників, комунікативна компетентність є комплексним використанням мовних та позамовних засобів з метою спілкування. Дослідник А. Богуш зазначає про важливість врахування конкретної соціально-побутової ситуації спілкування [5, с 84]. М. Вашуленко вказує на важливість лінгвістичного компонента комунікативної компетентності, особливо про різні рівні мовної системи: фонологічного, лексичного, граматичного [10, с. 40]. Відповідно до сучасної освітньої системи комунікативна компетентність молодших школярів є індивідуальним інтегрованим утворенням, що передбачає створення міжособистісної комунікативної взаємодії. Актуальними у сучасній освіті виявляються результати пошуків В. Сухомлинського, де зазначено, що потрібно робити для того, щоб відповіді учнів не були сухими, книжними, стандартними, вимученими. Важливим компонентом системи формування комунікативної компетентності є мовленнєві уміння та навички. До цієї категорії належать уміння швидко й правильно орієнтуватись у мінливих умовах спілкування; правильно планувати та здійснювати систему комунікації, зокрема її найважливішу ланку – мовленнєвий вплив; швидко й точно знаходити адекватно до змісту спілкування комунікативні засоби, що відповідають водночас і творчій індивідуальності, і ситуації мовлення, а також індивідуальним особливостям об'єкта впливу (співрозмовника); постійно

відчувати і підтримувати зворотний зв'язок у спілкуванні; вміння чітко й емоційно виражати свої думки й почуття. Науковцями і практиками визнано, що набуття учнями комунікативної компетентності є найефективнішими, якщо в освітньому процесі використовуються інтерактивні форми і методи. Адже їх використання є важливим засобом активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів. Інтерактивні форми і методи передбачають, що в процесі навчання учні і вчитель перебувають у режимі бесіди, діалогу між собою. Відбувається співпраця, взаємодія всіх учасників навчального процесу: вчитель – учень, учень – учень, учень – учні. Вчитель і учень є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. Інтерактивні форми і методи орієнтовані також на широку взаємодію учнів не тільки з учителем, а й один з одним, на домінування активності учнів у процесі навчання [48, с. 29]. Роль учителя зводиться до скеровування діяльності школярів на досягнення цілей заняття.

Отже, інтерактивна взаємодія виключає домінування одного учасника навчального процесу над іншим, однієї думки над іншою. Під час такої організації освітнього процесу молодші школярі навчаються бути демократичними, вільно спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, ухвалювати обґрунтовані рішення. Процес спілкування має бути ефективним, і ця ефективність залежить від відносин між учителем і учнем. В контексті проблеми ефективності спілкування та комунікативної компетентності доцільно згадати про таке явище в людській взаємодії, як роль, яка представляє собою фіксацію певної позиції, займаної учасником в системі міжособистісних відносин [11; 23; 69]. Існують формальні, внутрішньогрупові, міжособистісні та індивідуальні ролі. Зокрема, формальна роль – це поведінка, сформована відповідно до засвоєних очікувань середовища, що пов'язана з виконанням певної соціальної функції (керівник тощо). Внутрішньогрупова роль – це поведінка, яка очікується від окремих членів групи на компонентній основі існуючих взаємовідносин.

Основною якісною характеристикою ефективного спілкування є фокус – спрямованість особистості, перш за все, на позитивні якості в іншій людині, що допомагає розкрити особистісний потенціал учасника, з яким ми спілкуємося. Акцент, робиться на когнітивних процесах в структурі комунікативної компетентності. Це, перш за все, мислення – здатність аналізувати вчинки, бачити мотиви, які ними рухають [2; 62].

Фактором успішної комунікації є також соціально-психологічне сприйняття, що включає ідентифікацію, емпатію, соціальну рефлексію. У дослідженнях сучасної психолого-педагогічної думки вітчизняних вчених дане поняття розглядається з точки зору діяльності, що стосується знань, зокрема:

- Набір знань про спілкування, знання та здібності, що використовуються для розуміння інших та встановлення власного плану мовленнєвих актів, достатній для досягнення цілей, сфер та ситуацій спілкуванняю. —

- Сукупність знань і вмінь учасників міжкультурного спілкування, загального спілкування та спілкування з різними комунікаторами за різних умов (ситуацій); набір комунікаційних стратегій та оволодіння правилами спілкування, припущеннями, настановами та звичками спілкування. Включаючи мову, культуру, практичність, академічні та соціальні культурні здібності.

- Система знань про правила мовної комунікації; включаючи розуміння національної психології, ритуалів та рутинних деталей, соціальних умов мовного спілкування, контекстуальних вимог до теми та нюансів стилю, стратегій та тактики мовленнєвої поведінки, процедурної обізнаності, намірів та ефективності.

- Здатність поєднуватися з використанням вербальних та невербальних методів для спілкування, спілкування в конкретних соціальних та сімейних ситуаціях, вміння орієнтуватися в ситуаціях спілкування та ініціативи спілкування.

– Здатність до комунікації; здатність взаємодіяти вербально, не вербально або мовчки; на основі гуманістичних рис особистості (соціалізм, щирість, тактовність, симпатія, рефлексія тощо), всебічна здатність взаємодіяти з іншими в освіті, вихованні, розвитку тощо [30; 33]. Сучасні науковці О. Хома, О. Ліба, аналізуючи комунікативну компетентність як нову одиницю виміру освіченості особистості, звертають увагу на результати навчання, котрі проявляються у здатності взаємодіяти в різноманітних ситуаціях спілкування.

У сучасному освітньому контексті, врахувавши існуючі формати спілкування, під комунікативною компетентністю розуміємо здатність забезпечувати ефективне безпосереднє та опосередковане спілкування мовними й позамовними комунікативними засобами. Таким чином, можна сказати, що комунікативна компетентність охоплює не тільки особистісні характеристики індивіда, а й певним чином організовані когнітивні процеси і емоційну (афективну) сферу.

До компонентів комунікативної компетентності відноситься здатність розуміти і долати комунікативні бар'єри, які можуть виникати, наприклад, при відсутності розуміння ситуації спілкування через різні погляди. Бар'єри спілкування можуть носити і психологічний характер, відбиваючи індивідуально-психологічні особливості, їх відносини, що склалися: від дружби до ворожості один до одного [31, с. 29]. Розглядаючи структуру комунікативної компетентності, вчені вбачають різні елементи, що входять до її складу.

Так, наприклад, Ю. Вторнікова виділяє такі складники комунікативної компетентності у контексті фаз мовленнєвої діяльності: «орієнтування в різноманітних ситуаціях спілкування з огляду на знання та життєвий досвід, ... психічний стан, міжособистісні відносини, умови соціального середовища; готовність і вміння встановлювати контакти з людьми; внутрішні засоби регуляції комунікативних дій; знання, уміння і навички конструктивного спілкування; внутрішні ресурси, необхідні для побудови ефективної

комунікативної дії у визначеному колі ситуацій міжособистісної взаємодії» [13, с. 88].

Вдалою є структура комунікативної компетентності, яка визначена О. Васильєвою, де виокремлено взаємопов'язані компоненти: мотиваційний, когнітивний та діяльнісний (див. рис.1.2)

Рис. 1.2. Компоненти комунікативної компетентності

Різні вчені надають свої варіанти складових комунікативної компетентності. Розглянемо деякі з них. Концептуальна модель дослідження, Мотиваційни діяльнісний Когнітивний запропонована О. Корніякою, яка припускає, що існують комунікативні, соціальні, емоційні та інтерактивні елементи, які є реалізацією особистих здібностей у процесі спілкування. О. Васильєва виокремлює три компоненти: мотиваційний, когнітивний та діяльнісний.

У той же час Г. Андрєєва вважає, що якщо структуру комунікативної компетентності треба розглядати через призму психологічної структури спілкування, яка складається з перцептивного, комунікативного та інтерактивного аспекту [1, с. 19-22]. На основі вищезазначеного маємо можливість дещо узагальнити погляди вчених щодо складових комунікативної компетентності та виділити на нашу думку три головні компоненти (рис. 1.3). Рис. 1.3.

Рис. 1.3. Складові комунікативної компетентності

Лінгвістичний компонент охоплює знання лексики, фонетики, граматики, відповідні навички та вміння, а також інші характеристики мови як системи. В рамках індивідуальної комунікативної компетентності, даний компонент передбачає не тільки обсяг і якість знань (наприклад, знання, обсяг і точність словника), але і їх когнітивну організацію і спосіб зберігання (наприклад, асоціативну мережу, в яку мовець поміщає певну лексичну одиницю), а також їх доступність (пригадування, витяг з довготривалої пам'яті, використання). Знання не завжди носять усвідомлений характер і не завжди можуть бути чітко сформульовані. Соціолінгвістичний компонент являє собою здатність здійснювати вибір мовних форм, використовувати їх і перетворювати відповідно до контексту.

Соціолінгвістичний компонент відображає соціокультурні норми (правила хорошого тону, норми спілкування між представниками різних поколінь, класів і соціальних груп). Соціолінгвістичний компонент має великий вплив на мовне спілкування між представниками різних культур, які можуть навіть не усвідомлювати цього. Прагматичний компонент включає в себе знання, вміння, навички, що дозволяють розуміти і породжувати висловлювання відповідно до конкретної ситуації спілкування, мовного завданням і комунікативних намірів. Прагматичний компонент передбачає мовні засоби в певних функціональних цілях (реалізація комунікативних функцій) у відповідності зі схемами взаємодії. Людині необхідно вміти орієнтуватися в ситуації спілкування. Особливий вплив на розвиток

прагматичного компонента надають соціальну взаємодію і культурне середовище. Аналізуючи мовлення учнів, які навчаються в початковій школі, варто зазначити, що воно, як правило, безпосереднє, стисле, мимовільне, діалогічне. Йому притаманне повторення тих самих фраз, використання окремих слів – назв предметів замість формулювання речень. Спілкування школярів цього віку характеризується великою кількістю рухів та жестів. Молодші школярі далеко не завжди можуть висловити свої думки, почуття, передати словами те, що відчують. Вони ще не вміють лаконічно, точно побудувати свою розповідь. Часто переходять з однієї теми на іншу. У процесі спілкування не надають належного значення емоційності. Учні молодшого шкільного віку ще не володіють навичками самоконтролю. Як відомо, ефективність формування комунікативної компетентності значною мірою залежить від врахування психологічного розвитку і розумових здібностей школярів кожного вікового мікроперіоду. Зокрема, варто брати до уваги, що в учнів 1-4 класів сприймання переважно мимовільне, фрагментарне. Їм властива слабка диференціація сприймання – вони не помічають суті за деталями, називають другорядні ознаки замість головних, часто змішують схожі, близькі, але не тотожні предмети та їх властивості. Важливим для нашого дослідження є те, що сприймання молодших школярів характеризується яскравістю, гостротою та готовністю до отримання нових вражень. Важливим для формування комунікативної компетентності у молодших школярів є досвід творчої діяльності. Набувається він при складанні власних оповідань, віршів, казок, легенд, описів, етюдів, есе. Такі висловлювання учнів потребують самостійності у визначенні змісту і доборі мовних засобів. Вони не повинні будуватися на основі всебічно підготовленого мовного матеріалу, що добирається вчителем на основі його власного бачення змісту [15, с. 25-30]. Особливість сучасних учнів молодшого шкільного віку полягає також у тому, що вони є дітьми інформаційної ери. Як свідчать дослідження вітчизняних психологів (Л. Кондратенко, Л. Манілової), раннє залучення учнів до діяльності в

електронному інформаційному просторі породжує певні навчальні проблеми. Зокрема: – зменшення об'єму слухової пам'яті (сучасним учням важко вчити напам'ять вірші, відтворювати сприйняту на слух чи прочитану інформацію); – кліпове мислення (складно послідовно і зв'язно будувати текст пов'язувати між собою його частини); – погіршення аналітико-синтетичного мислення (нездатність аналізувати й осмислювати інформацію); – багатозадачність (схильність до одночасного поєднання кількох видів діяльності, нездатність зосередитись на чомусь одному, потреба хоча б якомусь супроводі основного виду діяльності); – покращена здатність оперувати об'єктами в двовимірному просторі та погіршення – в тривимірному; – заміна розв'язання задачі перебором варіантів відповіді, потреба в наочній схематизації навчальних дій [35, с. 156]. У процесі формування комунікативної компетентності варто враховувати, що в учнів початкової школи переважає наочно-образна форма пам'яті. Вони швидше запам'ятовують конкретні відомості, події, предмети, факти, ніж словесний матеріал. У їх пам'яті краще зберігається те, що задіяне в процесі активної навчальної діяльності, з чим пов'язані їхні інтереси і потреби. Не менш важливим є врахування специфічних властивостей уваги, яка тісно пов'язана з емоціями, почуттями, інтересами школярів. Її основними особливостями є слабкість довільної та високий рівень мимовільної. Молодші школярі не можуть зосереджуватись на нецікавому, незрозумілому для них, легко відволікаються, швидко стомлюються. Важливим складником комунікативної компетентності молодшого школяра є уміння взаємодіяти усно з іншими людьми. Зокрема, готовність і здатність сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися усно з людьми різного віку і статусу в діалогічній та монологічній формах для досягнення певних навчальних і життєвих цілей. З метою формування умінь слухати, розуміти і відповідним чином діяти молодшим школярам доцільно пропонувати завдання такого змісту: – виконувати дії за словесною інструкцією; – вилучити зайве слово з тематичної групи; – вибрати із

запропонованого ряду слова певної тематичної групи; – визначити кількість слів у сприйнятому на слух реченні; – визначити кількість речень у сприйнятому на слух тексті; – на поділ прослуханих слів на групи за певною ознакою; – на вилучення зайвого з групи слів [13, с. 88-94]. Головним чинником підтримки їхньої уваги є інтерес, який можна забезпечити яскравою наочністю, ігровими прийомами, посильними нестандартними завданнями, цікавими доступними текстами різних типів, стилів і жанрів, інтерактивними формами організації навчальної діяльності. Однак, упродовж усього періоду молодшого шкільного віку в розвитку пізнавальних процесів учнів відбуваються якісні зміни, які необхідно враховувати під час формування комунікативної компетентності [40; 42].

Формування комунікативної компетентності передбачає врахування зазначених особливостей психологічного розвитку молодших школярів, зокрема, під час добору дидактичних методів, прийомів, форм організації навчальної діяльності, навчально-методичного супроводу.

1.3. Мобільні технології як засіб комунікативного розвитку молодших школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі

Важливим напрямом реформування початкової освіти є впровадження сучасних мобільних технологій в освітній процес.

Педагогічні аспекти проблеми комп'ютеризації навчання знайшли втілення в працях Г. Захарової, А. Кузнецова, І. Онищенко, І. Роберта, та ін.; методичні – Б. Гершунського, О. Павлик, Н. Тализіної та ін.; психологічні – В. Рубцова, В. Тихомирова та ін. І. Безкровний запевняє, що впровадження у школи мобільних технологій є переконанням в тому, що наша держава поступово виходить на новий сучасний етап. Якщо раніше навчання було лише проблемнофокусованим і головним був предмет навчання, то зараз воно більшою мірою орієнтується на учня, на його індивідуальні особливості та існує безперервність у навчанні. Користуючись засобами мобільних технологій, учні мають можливість навчатися і поза школою в цікавій для себе формі [5, с. 28]. Спираючись на дослідження А. Гуржія, Ю. Дорошенка, Г. Івшина, В. Серікова та ін., які стосуються використання мобільних засобів під час навчальної діяльності, можна виділити два основних підходи: педагогічний та інформаційний. Педагогічний підхід засновано на необхідності реалізації в навчальному процесі різноманітних дидактичних цілей. Інформаційний підхід спрямований на створення своєрідного навчального середовища, у якому здійснюється процес пізнання та інтелектуального розвитку [3, с. 30]. 25 Психологи запевняють, що із сучасними дітьми необхідно домовлятися, постійно мотивувати до виконання певної роботи, розпочинати вмотивування не лише кожен урок, а й кожен етап уроку. Аспект мотивації використання мобільних технологій полягає у: – використання вже набутого життєвого досвіду взаємодії дитини з комп'ютером чи телефоном; – свободи у ступені вибору рівня складності завдань; – розкриття практичної сутності навчального матеріалу; – можливість пропонувати різні рішення, не переживаючи отримати за це

низький бал; – зосередження уваги на оригінальності і зацікавленості способом подання матеріалу чи завдання [3, с. 6].

Мовно-літературна освітня галузь у початковій школі – важливий складник у загальному змісті освіти, так як вона є не лише окремим навчальним предметом, а важливим підґрунтям для опанування усіх інших дисциплін. Основна мета мовно-літературної освітньої галузі – забезпечити розвиток та удосконалення навичок усного і писемного мовлення, навчити дітей читанню й письму та сформувати певні знання про мову, мовні уміння, забезпечити мотивацію вивчення рідної мови, спираючись на елементи патріотичного виховання [32]. У сучасній педагогіці загальноприйнятими положеннями є те, що урок – це основна форма навчання. Але вчителям необхідно зробити так, щоб кожен урок залишився в пам'яті учнів. Відомий факт, що в початковій школі важко обійтися без наочності. Використання мультимедійних пристроїв допоможе вчителю зробити урок не тільки пізнавальним, а й більш яскравим, ефективним та цікавим. Тому засоби мобільних технологій почали великими кроками входити до навчального простору. Мобільними технологіями називають різноманітні цифрові пристрої, які є в більшій мірі портативними приладами. Мобільне навчання – це нова технологія в освіті, яка базується на активному використанні сучасних мобільних засобів. Використання мобільних технологій тісно пов'язано з навчальною мобільністю, адже учні мають можливість брати участь в освітньому процесі під час дистанційного навчання або виконувати різні завдання без опертя на на час. Можливість цікаво навчатися будь-де і в будь-яких умовах підтримує загальну тенденцію інтенсифікації життя в інформаційному суспільстві. Дослідники мобільного навчання розкривають переваги і можливості мобільних пристроїв, зокрема, такі: 1. Голосовий супровід. Ця технологія допомагає відпрацьовувати мовлення та слухати різні літературні твори, з розвитком аудіальної пам'яті. 2. Графічні та відеоілюстрації. Вони збільшують рівень засвоєння матеріалу на уроці. 3. Завантажувальні програми. За допомогою них створюється абсолютно новий

навчальний простір. Гнучкість та зручність мобільних технологій дозволяє знайти інформацію у тому вигляді, яка необхідна у даний момент і створює умови для продуктивності у навчанні. Взагалі, термін «технологія навчання» був висвітлений у 60-х роках ХХ століття. Під час застосування технічних засобів навчання та комп'ютерів, почали виникати такі нові терміни, як «мобільні технології», «комп'ютерні технології», «нові інформаційні технології». Це сприяло підвищенню рівня необхідності використання мережі Інтернет [17, с. 95]. Використання мобільних засобів в освіті сприяє підвищенню рівня персоналізації навчання. Учитель має змогу давати індивідуальні різноманітні завдання дітям та бути впевненим, що вони їх виконають самостійно. Це запобігає списуванню на уроках та підвищує зацікавленість школярів. Погоджуємося з думкою Н. Морзе, яка зазначає, що з точки зору методики викладання, мобільні технології сприяють більш вдалому забезпеченню зворотного зв'язку під час навчання, допомагають зробити навчання більш цікавим, інтенсивним та ефективним за рахунок реалізації можливостей мультимедіа освітніх систем до дієвого і наочного подання навчального матеріалу [53, с. 96]. Але, у процесі підготовки до уроку, варто чітко розуміти, що мобільний засіб не замінює вчителя, а тільки доповнює матеріал. Правильно побудований урок з використанням мобільних технологій, містить в собі такі принципи: – принцип адаптивності (дитина поступово звикає до такого виду діяльності); – принцип керованості (у будь-який момент вчитель має змогу скоригувати процес навчання); – принцип інтерактивності та діалоговий характер (мобільні засоби повинні мати здібність «відгукуватися» на дії учнів; – мобільний засіб може бути використаний на всіх етапах уроку. Велика кількість вчителів, які працюють у початковій школі, стикаються з проблемами запам'ятовування деяких слів чи правопису. Використання мобільного навчання допоможе пояснити основні правила правопису, використовуючи кольорові картинки та анімації. Наприклад, «Грамотійка допомагає звіряткам» – це дуже цікава і корисна гра з граматики, яка складена відповідно до програми з української мови для 2

класів. Завдання охоплюють такі теми, як: «Велика буква», «Слово», «Дзвінки і глухі приголосні» та ін. Гра допоможе другокласникам швидко закріпити вивчений матеріал на уроці, збільшить активний словниковий запас учнів та сприятиме формуванню позитивної мотивації до вивчення української мови. Також можна використовувати таку мобільну гру, як «Дитячий тренажер грамотності». Текстові, малюнкові та словникові тренажери допоможуть підвищити рівень знань учня з української мови. На нашу думку, ефективним засобом формування мотивації учіння в учнів початкової школи є технологія BYOD (Bring Your Own Device) – «прийди зі своїм пристроєм». Сутність технології BYOD полягає в тому, що учні приносять свої персональні мобільні пристрої (смартфон, планшет, нетбук, електронна книга, iPhone, iPad та ін.) до закладу освіти та використовують їх як інструменти для навчання. Характерними ознаками мобільних пристроїв є компактність, унікальність, легкість та зручність у використанні, забезпечення комунікації та роботи в мережі Інтернет, портативність, сумісність зі стаціонарними ком'ютерами і ноутбуками, багатофункціональність, швидкий час вмикання і вимикання. Зауважимо, що в контексті вимог Нової української школи технологія BYOD відповідає особистісно-орієнтованому підходу до навчання. Виконання завдань за допомогою мобільних пристроїв дозволяє індивідуалізувати навчання окремого учня, створити умови за яких він матиме власні завдання, які враховуватимуть його здібності, можливості та досвід. Погоджуємося з думкою А. Бабич, що винятковість технології BYOD у тому, що вона не прив'язує учнів до якогось часу або місця, адже завдання та навчальний матеріал завжди у доступі перед учнями. Через це у учнів формується чітке уявлення про те, що навчатися можна завжди, у будь-який час [4, с. 1]. Отже, в умовах Нової української школи технологія BYOD є ефективним засобом формування інноваційної особистості та дозволяє гармонійно поєднувати зацікавленість учнів та їх пізнавальну діяльність, допомагає формувати критичне мислення, навички інформаційної діяльності, медіаграмотність, комунікативні здібності, креативність та мотивацію до

учіння. Застосування технології BYOD робить шкільне навчання сучасним, цікавим, наочним, змістовним, динамічним, інформативним, молодші школярі перетворюються в активних суб'єктів освітнього процесу. Мобільні технології є частиною інформаційно-комунікативних технологій. Під «інформаційно-комунікативними технологіями» А. Дзюбенко розуміє об'єднання програмних, технічних, мобільних, комп'ютерних засобів для організації високорівневої інформатизації освітнього процесу [25, с. 30]. М. Гевал розкриває поняття «інформаційно-комунікативна технологія» як поєднання методів і технічних засобів реалізації інформаційних технологій [18, с. 4]. погоджуємося із думкою М. Кітаєвої, що «активний розвиток інформаційних та комунікаційних технологій відкриває людству нові можливості в освіті, висуваючи натомість нові вимоги до навчання. Розвиток так званого «інформаційного простору» вимагає від сучасної школи покращення окремих аспектів її діяльності. Саме використання ІКТ допомагає змінити зміст освіти» [42]. Використання ІКТ підсилює наочність, що сприяє вихованню художнього смаку учнів та вдосконалює їхню емоційну сферу. Також допомагає здійснювати контроль і самоконтроль знань, виконувати тестові завдання, закріплювати вивчений матеріал, розв'язувати інтерактивні вправи і завдання, розвивати образне мислення. У сучасному світі існує велика кількість програм, платформ та додатків для більш цікавого, але трохи полегшеного способу навчання, а саме: різноманітні WEB-квести, платформи Kahoot!, Learning Apps. Wooclap, Google Forms, або «Вчимо і граємо. Українська мова – словник і ігри» та інші різні додатки PlayMarket, які мають навчальний, змагальний і стимулюючий характер. Набирають обертів розробка коміксів, ментальних мап та ін. за допомогою комп'ютерних програм. Вони мотивують учнів до вивчення теми та формують швидке реагування. Завдяки цим та іншим мобільним додаткам вчитель може швидко зрозуміти, чи засвоїли учні тему, над чим ще потрібно працювати. Школярі мають можливість проходити тести чи писати відповіді на контрольні завдання за допомогою свого власного мобільного пристрою, і

для цього вже не потрібен, як раніше, стаціонарний комп'ютер навчального закладу. Розповсюджені у навчальній діяльності квести, невпинно змінюються WEB-квестами – інформаційно-комунікативною технологією, яка допомагає учням за допомогою навчально-пошукової діяльності розв'язувати певні завдання. Результатом таких квестів є створення оригінального проекту і виконання творчих завдань в просторі мережі Інтернет. Використання платформ Kahoot!, Wooclap та ін. допомагає вчителю зрозуміти, наскільки в нього виходить взаємодіяти з учнями, та наскільки учні розуміють його та тему, яка вивчається. Перевірка знань за допомогою таких додатків займає до 10 хвилин з автоматичним обробленням результатів і виробленням рейтингової таблиці. За допомогою Google Forms вчитель може створювати об'ємні опитування із запитаннями як відкритого, так і закритого типу у яких учні мають можливість перевірити наскільки ними була засвоєна тема. Також можливе виконання їх дистанційно або як домашнє завдання. Персоналізація навчання, миттєвий зворотній зв'язок, розумне використання навчального часу на уроках та неперервність навчального процесу – все це якісно нові та ефективні тенденції навчання сучасних дітей.

Мобільні технології як і будь-які засоби навчання мають свої як переваги, так і недоліки. Використання мобільних технологій мають переваги як для вчителя, так і для учня. До переваг використання мобільних пристроїв учителем відносимо: – відсутня одноманітність на уроках; – легко поновлюється навчальний матеріал; – забезпечується організована пізнавальна діяльність учнів; – дана можливість створити нову інформаційну сферу; – швидкий аналіз отриманих результатів та ін. Переваги, які стосуються учня, такі: – новизна технології, що приваблює дітей; – можливість використання мобільних технологій як додатковий стимулюючий засіб; – використання технологій портативних пристроїв в освітніх цілях; – покращення ефективності навчання дітей з особливими потребами (зокрема, при порушеннях слуху); – відсутність обмежень за розкладом чи місцем

навчання [7]; – формування інформаційної культури – поетапний, безперервний самоконтроль своїх знань, умінь і навичок. Дане навчання можна використовувати під час уроків на свіжому повітрі, екскурсій та навчальних квестів. Звичайно, не відсутні і недоліки, до яких можемо віднести: – відсутність мобільних пристроїв у деяких дітей і, навіть, батьків; – недостатня підготовка вчителів до користування технікою задля створення мобільного додатку; – недостатньо розвинені навички учнів молодшої школи до самоконтролю пізнавальної діяльності; – фрагментація навчання; – проблеми з несумісністю деяких мобільних пристроїв та ін. [21]. Для результативного формування мотивації учіння молодших школярів засобами мобільних технологій на уроках мовно-літературної освітньої галузі слід вчити дітей розуміти і усвідомлювати мотиви, які сприяють покращенню результатів у навчальній роботі; поступово включати мобільні засоби у структуру уроків мовно-літературної галузі; майстерно керувати процесом формування позитивної мотивації учіння за допомогою мобільних технологій; регулярно використовувати мобільні технології на уроках мови та літератури в початковій школі; знати мобільні технології на високому рівні. Постійне використання мобільних технологій на уроках мовнолітературної освітньої галузі сприяє формуванню в дітей навичок працювати в інформаційному просторі, підвищувати рівень зацікавленості та мотивації до навчання, виховувати кмітливість, ініціативність та швидкість реагування, 32 максимально активізувати пізнавальну діяльність та знання учнів, розвивати навичку постановки мети та її досягнення та ін. Застосування різноманітних мобільних програм, тренажерів, квестів надає новітній вигляд уроку та робить процес навчання більш бадьорим, цікавим та полегшує вивчення нового матеріалу. На думку методистів Н. Чабанни та І. Полященко, учитель при створенні мобільного засобу повинен перетворити кожен з епізодів свого продукту на самостійну дидактичну одиницю, для того, щоб учень кожним завданням наближався до поставленої навчальної мети [63]. Отже, активне застосування ресурсів мережі Інтернет на уроках забезпечить умови для: –

відпрацювання навички добору необхідної інформації; – встановлення мережевої взаємодії; – обміну інформації в режимі реального часу; – оформлення особистих робіт учнів з використанням сучасної комп'ютерної техніки; – обміну думками і досвідом із однолітками; – публікації і оприлюднення своїх робіт і досягнень.

Таким чином, мобільні технології є ефективним засобом формування мотивації учіння молодших школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі. У науковій літературі мобільні технології розглядаються як сукупність портативних пристроїв, які дозволяють здійснювати швидке поширення та обробку інформації. Упровадження мобільних технологій в освітній процес початкової школи робить шкільне навчання сучасним, цікавим, наочним, змістовним, динамічним, інформативним, молодші школярі перетворюються в активних суб'єктів освітнього процесу. Використання мобільних технологій сприяє інтенсифікації уроків мовно-літературної освітньої галузі, підвищенню мотивації учіння молодших школярів, розвитку їх творчої активності, формуванню інтересу до уроків української мови та читання.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ I

Сучасне суспільство української держави вимагає удосконалення освіти до європейського рівня. Спираючись на європейські цінності людина повинна бути мобільною, конкурентоспроможною, творчою та толерантною. Школа повинна надати молодшим школярам інтелектуальний та соціальний розвиток особистості, що є базою для подальшого навчання учня та його майбутнього працевлаштування.

Комунікативна компетентність молодшого школяра виявляється в здатності спілкуватися з людьми різного віку і статусу, розуміти й відтворювати сприйняту на слух та прочитану інформацію, змістовно й грамотно висловлювати свої думки в усній і письмовій формах, вільно володіти мовою в різних навчальних та життєвих ситуаціях.

Молодший шкільний вік є сприятливим періодом для залучення дітей до комунікативної діяльності. Цей вік може стати сприятливим для забезпечення комунікативної активності, оскільки провідною мовленнєвою діяльністю здобувачів початкової освіти є усне мовлення. У цьому віці ефективно формуються початкові уміння мовленнєвої культури, під якою розуміємо знання норм літературної мови, уміння будувати висловлення відповідно до мети спілкування, дотримання правил спілкування (один відповідає – решта слухає), оцінювання відповіді однокласника після її завершення, правила співпраці в групі, в парі.

Формування комунікативної компетентності має гармоніювати з дидактичною системою, яка забезпечує розвиток особистості, її активної життєвої позиції на всіх етапах навчання. Адже формування світогляду, розвиток пізнавальної активності й самостійності значною мірою залежить від того, наскільки школярі володіють українською мовою, мовленнєвими вміннями й навичками.

Формування комунікативної компетентності передбачає врахування зазначених особливостей психологічного розвитку молодших школярів,

зокрема, під час добору дидактичних методів, прийомів, форм організації навчальної діяльності, навчально-методичного супроводу.

Мобільні технології є ефективним засобом формування мотивації учіння молодших школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі. У науковій літературі мобільні технології розглядаються як сукупність портативних пристроїв, які дозволяють здійснювати швидке поширення та обробку інформації. Упровадження мобільних технологій в освітній процес початкової школи робить шкільне навчання сучасним, цікавим, наочним, змістовним, динамічним, інформативним, молодші школярі перетворюється в активних суб'єктів освітнього процесу. Використання мобільних технологій сприяє інтенсифікації уроків мовно-літературної освітньої галузі, підвищенню мотивації учіння молодших школярів, розвитку їх творчої активності, формуванню інтересу до уроків української мови та читання.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

2.1. Проведення анкетування для вчителів з питання комунікативного розвитку молодших школярів на уроках української мови та літературного читання

Для того щоб, з'ясувати стан досліджуваної проблеми у практиці шкільного навчання, нами було проаналізовано Державний стандарт початкової освіти, типові освітні програми, чинні підручники з української мови та літературного читання та букварі.

Як зазначено у Державному стандарті початкової освіти, метою вивчення української мови та читання є «формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей; розвиток особистості здобувачів освіти засобами різних видів мовленнєвої діяльності» [25, с. 3]. Вимоги до обов'язкових результатів навчання української мови та читання здобувачів освіти визначено за такою освітньою галуззю, як мовно-літературна. У мовно-літературній освітній галузі передбачено вимоги до обов'язкових результатів навчання, зокрема серед очікуваних результатів оволодіння видами мовленнєвої діяльності виокремимо такі: здобувач освіти «сприймає усну інформацію; перепитує, виявляючи увагу»; «відтворює основний зміст усного повідомлення відповідно до мети; на основі почутого малює/добирає ілюстрації; передає інформацію графічно»; «висловлює власні погляди щодо предмета обговорення; намагається зробити так, щоб висловлювання було зрозуміле і цікаве для інших осіб»; «читає вголос правильно, свідомо, цілими словами, нескладні за змістом і формою тексти; висловлює власні вподобання щодо змісту прочитаних творів, літературних персонажів; висловлює думки щодо простих медіатекстів»; «пише рукописними буквами, злито, розбірливо; створює невеликі та нескладні за змістом висловлювання, записує їх; правильно записує слова, які пишуться

так, як вимовляються; створює прості медіатексти за допомогою інших осіб» [25]. 35

На підставі аналізу Державного стандарту початкової освіти було проаналізовано дві типові освітні програми, розроблені під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна.

У Типовій освітній програмі, розробленій під керівництвом О. Савченко, зазначено, що «спільними для всіх ключових компетентностей є такі вміння: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами». Метою типової освітньої програми за Р. Шияном є «розвиток особистості дитини засобами різних видів мовленнєвої діяльності, формування ключових, комунікативної та читацької компетентностей; розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву, послуговуватися нею в особистому й суспільному житті, у міжкультурному діалозі; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей». Метою освітньої програми за О. Савченко є «розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву, послуговуватися нею в особистому і суспільному житті, у міжкультурному діалозі, бачити її передумовою життєвого успіху; плекання здатності спілкуватися рідною мовою (якщо вона не українська); формування шанобливого ставлення до культурної спадщини; збагачення емоційночуттєвого досвіду». Вимоги до оволодіння видами мовленнєвої діяльності представлено у змістових лініях: «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Взаємодіємо письмово» як у О. Савченко, так й у Р. Шияна. Порівнюючи змістові лінії типових освітніх програм, у змістовій лінії «Взаємодіємо усно» О. Савченко підкреслює практичне застосування діалогічного мовлення, створення коротких монологічних висловлювань; Р. Шиян акцентує увагу на

обов'язковому перепитуванні, висловленні власних думок та поглядів. Так, у змістовій лінії «Читаємо» за О. Савченко молодший школяр повинен вміти пояснити, якими словами в тексті автор описує характер героя; читати «в ролях діалоги з казок, оповідань, віршів»; знаходити «за завданням учителя потрібну візуальну інформацію»; дотримуватися «правил збереження книжки та гігієни читання». За Р. Шияном молодший школяр повинен – обирати книжку для читання сам; пояснювати власний вибір, розрізняти головне і другорядне в тексті, висловлює власні думки від прочитаного, творчо працює над прочитаним. У змістовій лінії «Взаємодіємо письмово» О. Савченко визначає такі очікувані результати навчання: здобувач освіти «розрізняє друковане і рукописне письмо»; «пише під диктування слова, речення з 3-4 слів»; «дотримується культури оформлення письмових робіт». Р. Шиян визначає такі: учень «пише рукописними буквами, зливо, розбірливо; створює невеликі та нескладні за змістом висловлювання, записує їх; перевіряє написане, виявляє і виправляє недоліки письма самостійно чи за допомогою вчителя». Таким чином, можна зробити висновок, що Типова освітня програма як О. Савченко, так і Р. Шияна спрямовані на гармонійний розвиток всіх видів мовленнєвої діяльності, але основну відмінність знаходимо у принципах побудови навчального процесу: О. Савченко – на дитиноцентризмі, тобто розвитку особистості молодших школярів за допомогою мови, Р. Шиян більше звертає увагу на здатність учнів користуватися мовою у суспільному житті. Програмні вимоги реалізуються у чинних підручниках з української мови та літературного, затверджених МОН України. Тому ми проаналізували підручники таких авторів: Л. Варзацької, Т. Трохименко, В. Чипурко, К. Пономарьової, О. Савченко, В. Наумчук, М. Наумчук, Н. Коник.

Навчальний матеріал у підручниках, як ми вважаємо, сприяє розвитку особистості молодшого школяра засобами різних видів мовленнєвої діяльності. Вправи з досліджуваної теми вчать міркувати, обґрунтовувати свою думку, розповідати про власні емоції та відчуття від прослуханого або

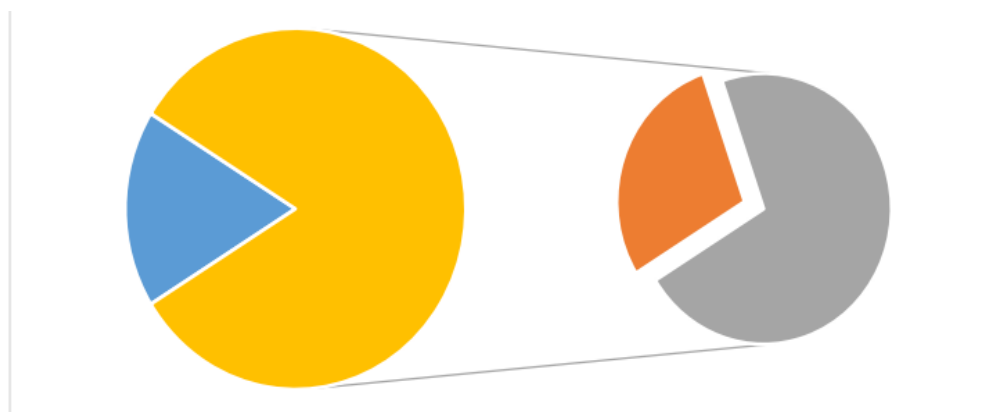

побаченого, правильно вимовляти загальноживані слова, а це, в свою чергу, забезпечує вільне володіння українською мовою.

З метою виявлення труднощів в організації мовленнєвої діяльності молодших школярів на уроках української мови ми провели анкетування 10 вчителів початкових класів м. Києва та Київської області. Нами було запропоновано вчителям початкових класів анкету «Чи використовуєте Ви Мобільні технології в шкільній практиці для формування мовленнєвих умінь молодших школярів?» (див. Додаток А). Анкетування здійснювалося в писемній формі за допомогою Google Форми. За результатами проведеного опитування встановлено, що на перше запитання анкети 11,8%, які брали участь в анкетуванні, не вважають організацію мовленнєвої діяльності однією із важливих складових підготовки молодших школярів за браком певних знань та можливостей, 88,2% надають перевагу в організації мовленнєвої діяльності, оскільки, на їхню думку, організація мовленнєвої діяльності молодшого школяра визначається рівнем володіння мовленнєвих умінь учнями початкових класів. На друге запитання анкети «Чи задоволені Ви рівнем комунікативно-мовленнєвого розвитку школярів?» отримали такі результати: 52,9% не задоволені наявним рівнем комунікативно-мовленнєвого розвитку своїх учнів, 35,3% – частково задоволені, й тільки 11,8 % повністю задоволені. На третє запитання «Які мовленнєві вміння Ви розвиваєте на уроках української мови та літературного читання?» відповіли: 47,0% розвивають такі мовленнєві вміння, як слухати, розуміти навчальний матеріал, відповідати на запитання, висловлювати власну думку з приводу почутого чи прочитаного; 29,4% читати вголос правильно, свідомо, цілими словами, нескладні за змістом і формою тексти, спрямованих на активізацію та збагачення словникового запасу учнів; 23,6% – писати зливо прописними буквами, створювати невеликі та нескладні за змістом висловлювання, записуючи їх. Відповідаючи на четверте запитання анкети, 52,9% розповіли, що використовують створення мовленнєвих ситуацій на уроках; 35,3% застосовують інтерактивні технології навчання, 41 виконання творчих

завдань; 11,8% – створення проблемних ситуацій та ситуацій успіху. На п'яте запитання «На яких уроках Вам краще вдається формувати мовленнєві вміння?» маємо такі результати: на уроках української мови – 47,1%, на уроках літературного читання – 52,9%. Відповідаючи на шосте запитання анкети «Чи використовували Ви мобільні технології як мотивацію до формування мовленнєвих умінь? Які виникали у Вас труднощі?», отримали такі відповіді: 23,5% використовують мобільні технології, оскільки вважають, що необхідно мотивувати та вчити учнів складати оповідання за опорними словами на задану тему, формувати вміння стисло і послідовно висловлювати думку, передавати її на письмі, труднощі не мали; 58,8% – вважають, що учням початкових класів подобається, зазвичай, слухати оповідання, доповнювати їх своїми власними ідеями, адже робота з оповіданням допомагає учням усвідомити, що необхідно обирати влучні слова для передачі даних, але вчителі стикалися з труднощами через брак досвіду, неуважність та незацікавленість учнів; 17,7% не використовують мобільні технології у своїй діяльності.

На запитання «Чи достатньо методичної літератури з проблеми дослідження?» відповіді розділилися таким чином: 35,3% достатньо методичної літератури з упровадження мобільних технологій на уроках і вони використовують матеріал для підготовки до уроків, 64,7% – вважають, що не достатньо літератури з проблеми дослідження, інформація тільки на інтернет ресурсах, до яких не завжди є доступ. Результати анкетування представлено у діаграмі (див. рис. 2.1).

синій - не використовують мобільні технології

сірий - мають труднощі у використанні мобільних технологій

помаранчевий - систематично використовують мобільні технології

Рис. 2.1 Результати анкетування вчителів

Отже, аналіз анкетування вчителів дав можливість зробити висновок, що вчителі початкових класів не приділяють належної уваги використанню мобільних технологій як засобу ефективної організації мовленнєвої діяльності здобувачів початкової освіти.

2.2. Досвід роботи вчителя з формування комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти на уроках мовно-літературної освітньої галузі

Протягом роботи було проаналізовано умови використання мобільних технологій у навчальному просторі.

Виконати індивідуальні завдання за допомогою деяких мобільних засобів під час уроку не завжди можливо через відсутність пристроїв у деяких дітей. Але сканування QR-кодів із підручника відбувається використовуючи один гаджет та виведення інформації на загальний екран. Опитування вчителів у початкових класів показало, що кожен клас, який вже навчається за концепцією НУШ, обладнаний комп'ютерами, плазмами, інтерактивними дошками, які можна використовувати під час навчальної діяльності.

Таким чином, застосування мобільних засобів під час уроку для формування комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти можливо, але ще не на досконалому рівні. Це трапляється в більшості випадків через те, що у здобувачів освіти відсутні власні пристрої. Проаналізуємо досвід використання мобільних технологій у педагогічній практиці вчителів початкових класів м. Києва.

Здійснимо аналіз педагогічного досвіду **Місько Світлани Іллівни**, вчителя початкових класів, спеціаліста I категорії, спеціалізованої школи I-III ступенів №24 ім.О.Білаша.

Учитель активно впроваджує в освітній процес технологію BYOD, адже переконана, що використання цієї технології:

– сприяє підвищенню пізнавального інтересу, зацікавленості, мотивації до учіння; – заощаджує час на уроці (адже не потрібно тепер витратити час на запис домашнього завдання на уроці або роздруківку перевірних робіт. Усе це можна зробити, застосовуючи мобільні пристрої під час навчання). У практиці вчителя С. Місько використання різноманітних ігрових додатків, які сприяють покращенню комунікативної компетентності,

стоїть на важливому місці. Педагог у більшій мірі використовує програму Learning.aps та додаток BrainOut.

Розглянемо досвід роботи **Овчаренко Віри Олександрівни**, учителя початкових початкових класів вищої кваліфікаційної категорії, старшого вчителя Київської школи I – III ступенів № 84 Печерського району Педагог активно користується мобільними технологіями під час освітнього процесу, тому що, на її думку, мобільні засоби сприяють: – збільшенню мотивації та зацікавленості до навчання; – розвитку розумових здібностей; – підвищення інтересу до опанування дітьми мобільних пристроїв; – активізації дітей під час освітнього процесу; – формування навичок самостійного виконання завдань; – зростання рівня цифрової грамотності учнів; – підвищення майстерності вчителів початкової школи. Позитивно впливає на цей процес також 9 мультимедійні кабінети, які функціонують в школі.

В. Овчаренко вважає, що використання різноманітних програм та платформ на уроках сприяє покращенню творчого мислення та підходу до навчання як вчителя, так і дітей. Під час занять В. Овчаренко використовує зазвичай програму Kahoot! та різноманітні завдання, про які діти дізнаються під час застосування програми сканування QR-кодів. Наприклад, педагогом була розроблена вікторина у додатку Kahoot! на кращого знавця української мови в її класі.

Проаналізуємо досвід використання мобільних технологій у педагогічній практиці **Маринченко Світлани Василівни**, вчителя початкових класів I категорії середньої загальноосвітньої школи №27 м. Києва. На думку С. Маринченко, час комп'ютеризації світу, розповсюдження електронних іграшок, популяризація комп'ютерних ігор – усе це викликає велику зацікавленість у дітей. Тому важливим обов'язком вчителя початкових класів є навчити учнів навчатися, знаходити потрібну інформацію, використовувати ресурси Інтернету, використовуючи комп'ютерне і мобільне приладдя. При цьому в учнів будуть формуватися конкретні практичні вміння й навички, комп'ютерна грамотність,

інформаційна культура, розвиватися інформаційно-комунікативні компетентності. Використання мобільних засобів є актуальним, важливим і необхідним, адже, на думку вчительки, тому вона використовує їх під час різних етапів уроку: – під час повторення вивченого; – під час мотивації учнів до навчальної діяльності; – під час пояснення нового матеріалу; – під час закріплення та контролю знань. Для перевірки рівня засвоєних знань учнями початкових класів педагог створює тестові завдання у системі «Myschool», яку використовує як під час уроків, так і для домашнього завдання. Також, вчителька не залишає поза увагою такі навчальні засоби, як: – мультимедіа-презентації; – відеодемонстрації; – навчальні фільми. Вона переконана, що використання мобільних та комп'ютерних засобів під час уроку сприяє підвищенню рівня уважності, зосередженості, відповідальності до поставлених завдань. Після активного використання комп'ютерних і мобільних засобів в учнів значно збільшується рівень якості написання робіт з перевірки знань.

Розглянемо досвід роботи **Мари Тетяни Василівни**, вчителя у початкових класів, спеціаліста I категорії київської школи I-III ступенів №95. Т. Мара вважає, що у початкових класах потрібно негайно змінювати пріоритети цілей навчання. На перший план необхідно ставити культ самостійності, розвиваючи нестандартність думок учнів. Педагог під час уроків постійно використовує комп'ютер. Вона запевняє, що використання мобільних засобів ефективніше впливає на розвиток мислення, пізнавальної діяльності учнів до самостійної пошукової діяльності. Т. Мара відзначає високий рівень мотивації учнів, коли вони за допомогою мобільних технологій представляють результати цікавого для них навчального проєкту.

Проаналізуємо досвід використання мобільних технологій у педагогічній практиці **Скоробагатченко Оксани Петрівни**, спеціаліста вищої категорії, вчителя початкових класів (за програмою «Інтелект України») Комунального закладу «Середня загальноосвітня школа № 35» м.Києва. Учитель у своїй роботі значну увагу приділяє розвитку критичного

мислення в учнях. Адже сформоване критичне мислення допомагає учням: – аналізувати, порівнювати, оцінювати будь-яку інформацію; – навчитися ставити запитання; – робити відомий вибір, здійснювати його обґрунтування. Для формування такого мислення, вчитель на своїх уроках використовує складання плакат-думок. Але робить це не просто на ватмані, а за допомогою програми Mindmeister. За зразком складання інтелект-карт вчитель з учнями записують свої думки з поставленої теми. Це виконується на інтерактивній дошці. Такий вид завдання дуже цікавий і розвиваючий.

Розглянемо досвід роботи **Свистельник Людмили Андріївни**. Старшого вчителя початкових класів Київської загальноосвітньої школи I-III ступенів. На думку Л. Сергієнко, використання ІКТ та мобільних засобів навчання на уроках сприяє підвищенню якості навченості учнів. Учитель у процесі підготовки до уроку ставить перед собою завдання, покликані підготувати учнів, які здатні: – самостійно критично мислити у мінливих життєвих ситуаціях; – уміти мислити критично; – грамотно працювати із інформацією; – мати навички комунікабельності та бути контактними в різних соціальних групах; – уміти самостійно працювати над розвитком власного інтелекту, моральності та культурного рівня. Використання на уроках мобільних засобів та ІКТ дозволяє значно просунути в досягненні зазначеної мети. При використанні такого виду технологій у пам'яті дитини залишається 1/4 частина почутого матеріалу, 1/3 частина побаченого, 1/2 частина побаченого й почутого матеріалу. Учитель переконана, що використання інформаційно-комунікаційних технологій допоможе педагогу: – урізноманітнити уроки та ввести елемент інноваційності та зробити його цікавим і яскравим за допомогою мультимедійних можливостей комп'ютерних засобів; – зробити освітній процес більш індивідуальним, через можливість використання завдань для різних темпів засвоєння інформації; – результативно розв'язати проблеми із візуалізацією навчального матеріалу та в повній мірі застосувати принцип наочності у навчанні для учнів; – зробити більш комфортні психологічні умови для

надання відповіді та можливість робити самоаналіз своїх помилок. Л. Сергієнко наголошує на тому, що при використанні ІКТ на уроках української мови та літературного читання/читання дає можливість здобувачам освіти: – ефективно робити аналіз своєї навчальної діяльності та підходити до виконання завдання більш творчо; – здобувати навичку комунікації з іншими людьми; – моделювати та розв’язувати пізнавальні, життєві та соціальні ситуації, для збагачення власного пізнавального, життєвого та соціального досвіду.

Але, спостерігаючи за освітнім процесом у різних школах, помічено, що багато вчителів віддають перевагу традиційним засобам навчання, таким як друковані підручники та інший методичний матеріал. Використання засобів мобільних технологій у початковій школі виноситься на задній план. Хоча сучасні діти вже готові використовувати мобільні засоби протягом уроку та дома, вони гарно знайомі з комп’ютером, смартфоном, у школярів відсутній психологічний бар’єр при використанні різних портативних засобів. Багато вчителів не використовують мобільні засоби, остерігаючись, що школярі будуть багато відволікатися, адже, без розумного керівництва вчителем, мобільний пристрій для дітей – лише іграшка. За допомогою мобільних технологій, учитель здійснює значний вплив на емоційну сферу школярів, що підвищує рівень пізнавальної активності, інтерес до предмета та активізації навчальної діяльності учнів.

Звичайно, в цій ситуації в період карантину та/або воєнного стану, використання мобільних засобів для засвоєння нових тем та оцінювання результатів навчання, в разі збільшилося. Нові теми, тестування, контрольні роботи, проведення онлайнуроків – усе це здійснюється за допомогою різноманітних комп’ютерних програм та платформ. Але ця ситуація показує, що велика кількість вчителів дуже рідко звертається до використання мобільних технологій. Хоча не можна не відмітити вчителів, які з великою швидкістю опанували програми та дають дітям завдання різноманітним чином. Але постійне використання мобільних технологій теж має свої

негативні наслідки. Учням такий сучасний стиль навчання стає нудним і не цікавим, що підтверджує думки про те, що під час навчання важливо змінювати засоби навчання, методи та технології. Тому, згідно з цим, погодимося, що сучасний урок повинен поєднувати в собі як мобільні технології з використанням ресурсів мережі Інтернет, так і традиційні технології навчання дітей.

Таким чином, аналіз досвіду використання мобільних технологій у педагогічній практиці вчителів початкових класів м. Києва показав, що вони є ефективним засобом комунікативного розвитку молодших школярів на уроках української мови та літературного читання/читання. Учителі початкової школи переконані, що методична система формування комунікативної компетенції учнів засобами мобільних технологій дозволяє максимально підвищити ефективність освітнього процесу, а також впливає на інтерес, розумовий розвиток та підвищення мотивації учіння школярів.

2.3. Вправи та методи формування і розвитку комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти на уроках української мови та літературного читання засобами мобільних технологій

На цьому етапі дослідження нами розроблено систему завдань у програмах Kahoot!, Google Forms, Learning Apps та ін. та створено WEBквест (використовуючи сайт ВСЕОСВІТА), які були впроваджені в систему уроків української мови та літературного читання.

Розглянемо детальніше дані завдання та WEB-квест. Перша розробка – це діагностувальна робота на тему «Повторюю вивчене про звуки і букви» для учнів 4 класу з української мови, складена в програмі Kahoot!. Вона передбачає 12 запитань закритої форми, в яких учням необхідно вибрати правильний варіант відповіді.

Запитання 1

Скільки букв налічує український алфавіт?

варіанти відповідей

31 букву

32 букви

33 букви

34 букви

Запитання 2

Найменшою одиницею усного мовлення є ...

варіанти відповідей

речення

слово

склад

звук

Запитання 3

У слові стільки складів ...

варіанти відповідей

- скільки приголосних звуків. скільки букв.
- скільки звуків. скільки голосних звуків.

Запитання 4

Звуки ми ...

варіанти відповідей

- чуємо і пишемо. вимовляємо і пишемо.
- вимовляємо і чуємо. бачимо і чуємо.

Запитання 5

Скільки є голосних звуків в українській мові?

варіанти відповідей

- 10 33
- 8 6

Запитання 6

Вибери з переліку тільки голосні звуки.

варіанти відповідей

- а о
- я е
- и і
- ї у

Запитання 7

Букви ми ...

варіанти відповідей

- чуємо і пишемо.
- бачимо і пишемо.
- вимовляємо і чуємо.
- бачимо і чуємо.

Запитання 8

Вибери звукову модель до слова *лілія*.

варіанти відповідей

- [o = o]
- [= o = o – o]
- [= o = o]
- [= o = o = o]

Запитання 9

Вибери звукову модель до слова *Юля*.

варіанти відповідей

- [o = o]
- [= o = o – o]
- [= o = o]
- [= o = o = o]

Запитання 10

Скільки звуків, букв і складів у слові *Україна*?

варіанти відповідей

- 7зв., 7б., 4скл.
- 8зв., 7б., 4скл.
- 8зв., 8б., 4 скл.
- 8зв., 7б., 3скл.

Запитання 11

Скільки звуків, букв і складів у слові **Батьківщина**?

варіанти відповідей

11зв., 11б., 5скл.

11зв., 11б., 6скл.

10зв., 11б., 4скл.

11зв., 11б., 4скл.

Запитання 12

Скільки звуків, букв і складів у слові **сміється**?

варіанти відповідей

8зв., 8б., 3скл.

7зв., 8б., 3скл.

8зв., 8б., 4скл.

7зв., 8б., 4скл.

Для того, щоб створити таку роботу, заходимо в програму Kahoot!. та вибираємо віконце Create. Після цього пишемо назву роботи та, за бажанням, обираємо заставку для роботи. У нашому випадку, ми вибираємо палітурку підручника. Після цього починаємо створювати запитання. Натискаємо на Add. Наша робота складається з форми Quiz, яка містить в собі 4 варіанти відповідей. Переходимо до створення запитань. Вибираємо час, який буде відводитися для відповіді на одне запитання та починаємо створювати запитання. Записуючи варіанти відповідей, важливо не забути відмітити правильну відповідь, інакше завдання не збережеться. Коли усі завдання готові – робимо крок назад та виходимо на початкову сторінку складання цього опитування. У правому верхньому куті натискаємо Save і наша діагностична робота зберіглася на нашому Kahoot!-акаунті. Після цього заходимо у наш проєкт та зберігаємо посилання на нього. За бажання, можна зробили QR-код до нашого посилання через Генератор QR-кодів.

Перевіривши дію QR-кода, переходимо за посиланням та копіюємо PIN гри. За допомогою PIN до гри зможуть приєднатися усі учні класу та по

завершенню роботи на екрані з'явиться рейтингова таблиця відповідей усіх учасників.

Таким чином, ця програма допоможе вчителю перевірити ґрунтовність засвоєних знань дітей з вивченої теми, а учні, у свою чергу, із задоволенням виконують такі інтерактивні завдання, та перевіряють не тільки знання, а й свою швидкість виконання.

Друга розробка виконана на платформі Google.Form для закріплення в учнів складної для засвоєння теми «Діагностична робота з літературного читання у 3 класі з теми «Поезії про дивосвіт природи» за підручником О.Савченко, має завдання різного характеру. В роботі є як тестові завдання, так і завдання творчого характеру.

Діагностична робота

Літературне читання 3 клас

Поезії про дивосвіт природи.

1. Хто написав вірш «За сонцем хмаронька пливе?»

- А) Леся Українка
- Б) Ліна Костенко
- В) Тарас Шевченко

2. Як поет називає у вірші «За сонцем хмаронька пливе» туман?

- А) ворогом
- Б) другом
- В) братом

3. У вірші «В небі жайворонки в'ються» поет описує...

- А) радість зустрічі весни
- Б) радість зустрічі літа
- В) радість зустрічі осені

4. Хто автор вірша «Волошкове поле»

- А) Тарас Шевченко
- Б) Ліна Костенко
- В) Микола Сінгаївський

Дати відповіді на запитання (2-3 речення)

5. Вірш «Дядько Дощ».

Як ти б описав дощ у цьому вірші?

---

6. Вірш «Шипшина важко віддає плоди...»

Що ти розумієш під фразою шипшини: «Я тут для всіх, а не для тебе лиш...»?

---

7. З'єднай назви твору та автора

1. Леся Українка	«Розливається Дунай»
2. Олександр Олесь	«Дядько Дощ»
3. Дмитро Павличко	«В небі жайворонки в'ються»
4. Анатолій Качан	«Пливе білий човник...»

5. До якого твору підходить це фото?

Це фото до твору

Оціни свою роботу

Мені було легко	Мені було важко	Потрібна допомога вчителя

Завдання розроблено у вигляді тестування з вибором однієї правильної відповіді. Заходимо на сайт створення тестів, обираємо порожню форму.

Перед створенням тесту пишемо його назву. Добираємо запитання, які вважаємо необхідними для більш вдалого засвоєння матеріалу. У відповідях позначаємо, що буде лише одна правильна. Після того, як тест створений, натискаємо «Надіслати», після цього ми маємо можливість скопіювати посилання. Для легшого переходу на цей тест, ми згенеруємо QR-код через Генератор QR-кодів. Тепер доступ до тесту можна вивести на екран або роздрукувати і розмістити на дошці. Після проходження тесту відповіді учнів надійдуть вчителю на електронну пошту, що і допоможе з'ясувати рівень засвоєння вивченої теми. Таким чином, тест допоможе дітям закріпити знання з теми, а вчителю перевірити рівень знань за допомогою використання мобільних технологій.

Третя розробка належить до узагальнюючого уроку з української мови у 3 класі на тему «Будова слова». Завдання з цієї теми розроблено в програмі Learning Apps. Заходимо на сторінку <https://learningapps.org> та вибираємо віконце «Нова вправа». На екрані з'являються варіанти форми роботи. Ми обрали кросворд. Для дітей 3-го класу такий тип роботи буде цікавим та розвиваючим.

Кросворд з української мови для учнів 3 класів

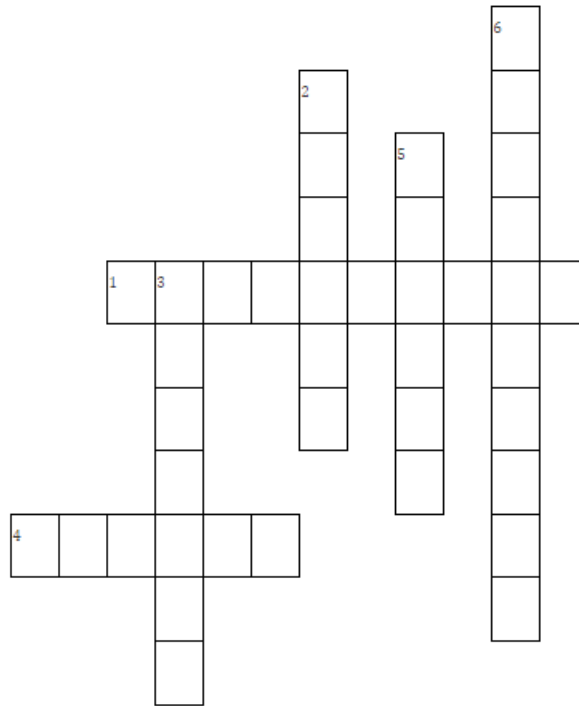
Тема. Будова слова

По горизонталі:

1. Слова, які мають однакову спільну частину і є схожими за значенням.
4. Частина основи слова, яка стоїть після кореня.

По вертикалі:

2. Спільна частина споріднених слів.
3. Частина основи слова, яка стоїть перед коренем.
5. Частина слова без закінчення.
6. Змінна частина слова, яка служить для зв'язку слів у реченні.

Вибравши форму роботи, у відповідних рядках вписуємо тему кросворду, завдання, які відповідають обраній темі та, за бажанням, ставимо фон. Після цього, вбиваємо питання та відповіді. За необхідності, додаємо підказки. Звичайно, не забуваємо забезпечувати зворотній зв'язок, тому що для молодших школярів він є дуже важливим для формування мотивації учіння. Далі натискаємо «Завантажити». Якщо результат влаштовує, то натискаємо «Зберегти додаток». Якщо все зробили правильно, то буде написано, що додаток збережено. Під кросвордом буде посилання та можливість завантажити QR-код.

Розробка такого проєкту легша за розробку проєкту в програмі Kahoot!. та, на наш погляд, у Learning Apps завдання є цікавішими та різноманітнішими, тому що відкритий доступ для різноманітних завдань. Таким чином, кросворд для узагальнюючого уроку – це ефективний спосіб перевірити знання учнів з вивченої теми. формі підсумувати вивчену тему.

Узагальнюючи проведену роботу варто додати, що будь-який розвиток, у тому числі й мовленнєвий, потребує систематичного і цілеспрямованого вправляння. На думку практичних психологів і методистів, вправи є

обов'язковим компонентом процесу засвоєння знань і вироблення навичок, не зважаючи на те, за допомогою яких технологій вони організовані.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II

Ми дійшли висновку, що використанню мобільних технологій в освітньому процесі приділяється недостатньо уваги, хоча у вік мобільних пристроїв використання різноманітних інноваційних засобів було би цікаво та корисно для дітей. Це б допомагало вчителю вмотивувати та налаштувати дітей на навчальний процес. Через відсутність методичних розробок для формування медіаграмотності, на вчителя полягає відповідальна місія, яка полягає у доповненні комплексу вправ у підручнику різноманітними засобами з використанням мобільних пристроїв.

2. Задля підвищення рівня комунікативної компетентності молодших школярів ми розробили систему завдань, ми з'ясували, що на даному етапі розвитку освіти існує багато нових мобільних засобів, програм, додатків, які можна використати на уроці задля підвищення комунікативної компетентності здобувачів освіти дітей. Кожна з них має свій захоплюючий сюжет, різноманітні завдання, також поширює знання та удосконалює навички з отриманих знань.

4. Після впровадження цих вправ нами було з'ясовано, що використання мобільних технологій на уроці позитивно впливає на розвиток комунікативних навичок учіння учнів початкових класів.

ВИСНОВКИ

Основним завданням школи є не вчити, а навчати вчитись, підготувати учня до безперервного самостійного навчання.

Відповідно до основних положень Державного стандарту школа повинна формувати цілісну систему універсальних знань, умінь і навичок, а також особистої відповідальності учня за результати навчання, тобто ключові компетентності, що визначають сучасний зміст та якість навчання. Набуття компетентності перетворює учня з носія академічних знань у людину активну, соціально пристосовану, налаштовану не лише на спілкування щодо обміну інформацією, а й на соціалізацію в суспільстві з метою практичного використання здобутих знань.

Основною метою навчання української мови у загальноосвітніх навчальних закладах є розвиток можливостей учнів використовувати мову як інструмент у діалозі культур і цивілізацій сучасного світу. Саме школа повинна підготувати учнів до спілкування в реальних життєвих ситуаціях, навчити їх здобувати знання самостійно з метою вдосконалення в галузі обраної майбутньої професії. На уроках мовно-літературної освітньої галузі вчитель формує в учнів уміння і навички спілкування, передбачає досягнення ними такого рівня комунікативної компетенції, який би був достатнім для здійснення спілкування у певних комунікативних сферах, орієнтуватися у соціокультурних аспектах.

Формування комунікативних навичок сприятиме забезпеченню можливості випускникам продовжити навчання або працевлаштуватись і буде сприяти в певній мірі розширенню міжнародних зв'язків нашої держави і її входження у світовий освітній простір.

Завтрашній день – загальна комп'ютерна освіченість та міжнародні зв'язки. Щоб діти почувалися впевнено в цьому середовищі, їм потрібно забезпечити відповідну підготовку. На сьогоднішній день учнів не задовольняє сума знань, їм потрібні практичні навички володіння

українською мовою в різноманітних ситуаціях, наближених до реальних. Суспільству не потрібні роботи з механічними знаннями, воно потребує критично і творчомислячих громадян. Навчання української мови в середній загальноосвітній школі має забезпечити реалізацію практичних, освітніх, розвивальних і виховних цілей.

Отже, у контексті дослідження мовлення як основи формування комунікативної компетентності учнів треба відмітити, що мовленнєва діяльність постає одночасно метою, змістом, формою і засобом навчання. Вона має певну структуру, до якої входять наступні категорії усного мовленнєвого спілкування: ситуація, роль, позиція, спільнота, вид і сфера комунікації.

Отже, на основі аналізу сучасної вітчизняної та зарубіжної психолого-педагогічної літератури можна зробити висновок, що проблемі розвитку комунікативних умінь і навичок надається значна увага. Вона розглядалася багатоаспектно й неоднозначно.

Комунікативні уміння і навички як феномен особистості відносяться до продуктивної діяльності, формуються й розвиваються в ній.

Здатність учнів спілкуватися забезпечується формуванням у них комунікативної компетенції, у нашому випадку рідномовної

На основі матеріалів досліджень, що проводяться в методиці викладання української мови з проблеми розвитку комунікативних умінь і навичок в процесі вивчення мови, застосування різних прийомів навчання вербального спілкування, можна зробити висновок, що у цей час в полі зору залишається завдання, вирішити які покликане навчання з цього предмета, а саме розвиток комунікативних навичок.

Це передбачає наявність у школярів не тільки практичних умінь, а й певних якостей особистості: товарищкості, розкутості, бажання вступати в контакт, вміння взаємодіяти в колективі і так далі. Уроки мовно-літературної освітньої галузі забезпечують входження дітей у загальнолюдську культуру

через спілкування, формують комунікативні уміння і навички здобувачів початкової освіти.

Використані прийоми роботи сприяють розвитку діалогічного мовлення, розширенню кругозору учнів, підтримання інтересу до вивчення української мови і літератури.

У теоретичному плані переконуємось у тому, що сучасна теорія і практика викладання української мови має яскраво виражену комунікативну спрямованість, що сприяє всебічному розвитку особистості, розвитку духовних цінностей учнів. Комунікативний підхід відповідає даним сучасним тенденціям в методиці, а саме передбачає:

1. Мовну спрямованість навчання.
2. Врахування індивідуально-психологічних особливостей учня за провідної ролі його особистісного аспекту.
3. Мовну активність як постійне залучення учнів у процес спілкування в безпосередній (вербальній) або опосередкованій (розумовій) формі.
4. Функціональний підхід до відбору навчального матеріалу.

Використання різноманітних способів та прийомів організації навчального процесу є ефективним засобом формування комунікативних умінь і навичок, спрямованих на практичну реалізацію в умовах природної комунікації, а наявний комплекс мобільних технологій може служити практичним посібником, який можна використати для розвитку комунікативних умінь і навичок учнів. Отже, мобільне навчання сприяє ефективному формуванню лексичних, фонетичних та граматичних навичок та вмінь аудіювання, читання, говоріння і письма.

Перспективи подальших розвідок з означеної проблеми ми вбачаємо у дослідженні інших інноваційних педагогічних технологій, що сприятимуть успішному навчанню мовно-літературної освітньої галузі молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бадер В. Розвиток мовлення школярів під час роботи над реченням. Початкова школа. 2000. № 8. С. 41–44.
2. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Розвиток мовлення дітей п'ятого року життя. Київ : Генеза, 2017. 184 с.
3. Бондаренко Н. Storytelling як комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання. Молодь і ринок. 2019. № 7. С. 130–135. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/download/176194/175995>
4. Буховська О. Сучасні методи викладання: сторітеллінг як неформальний метод навчання. Математика в рідній школі. 2018. № 3. С. 43–48.
5. Варзацька Л. О. Навчання мови та мовлення на основі тексту : метод. посібник. Кам'янець-Подільський: Абетка, 2001. 112 с.
6. Варзацька Л. О., Трохименко Т. О. Українська мова та читання : підручник для 2 кл. : у 2 ч. Ч. 1. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2019. 160 с.
7. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення у початковій школі : метод. посібник. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 400 с.
8. Вашуленко О. Формування комунікативно-мовленнєвих умінь молодших школярів на уроках літературного читання. Початкова школа. 2017. № 8. С. 20–24.
11. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
12. Вторнікова Ю. С. Комунікативна компетентність у структурі ключових компетентностей громадян Європи. Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. праць. Полтава, 2011. С. 88–94.
13. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ: Вища школа. Головне вид-во, 2010. 360 с.
14. Гнаткович Т. Мовленнєва діяльність учнів : психолінгвістичний аспект. Гірська школа Українських Карпат. Івано-Франківськ, 2013. № 8–9. С. 154–158. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gsuc_2013_8-9_45.
15. Гич Г. М. Сторітеллінг як інноваційна методика формування мовної

- компетентності учнів ЗНЗ. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки*. 2015. № 4. С. 188–191. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2015_4_44.
16. Гончаренко С. У. *Український педагогічний словник*. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
17. Горбатова Н. С. Робота над текстом як засіб розвитку комунікативної компетентності молодших школярів. *Формування творчої особистості в умовах компетентнісної освіти : зб. наук. праць*. Кривий Ріг, 2016. Вип. 9. С. 122–127.
18. Горобець С. В. Мовленнєва діяльність і дискурсивна комп'ютерна спільнота: соціолінгвістичний аспект. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО психологія*. Київ, 2015. Вип. 31. С. 166–170. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkyu_2015_31_26.
21. Гуцалюк Т. Урок розвитку зв'язного мовлення у 2 класі з використанням технології «Сторітелінгу». *Початкова школа*. 2018. № 2. С. 15–17.
19. Гуцалюк Т. Урок розвитку зв'язного мовлення у 2 класі з використанням технології «Сторітелінгу». *Початкова школа*. 2018. № 2. С. 15–17.
20. Державний стандарт початкової освіти (затверджений 21.02.2018 р. постановою № 87 Кабінету Міністрів України). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>.
21. Дзюбка Л. В., Гриценко Л. І. *Діагностика навчальної мотивації : збірник методик*. Київ : Шкільний світ, 2011. 128 с.
22. Залібовська-Ільніцька З. В. Підготовка майбутніх учителів до формування комунікативної компетентності молодших школярів: *автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04*. Житомир, 2009. 20 с.
23. Зелінська-Любченко К. О. Теоретичний аналіз досліджень проблеми мовленнєвої діяльності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 1. С. 14–19.
24. Золочевська М. В., Назаренко Л. М. Мотиваційний аспект використання

- технології цифрового сторітелінгу. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки.* 2019. № 1(1). С. 175–183. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2019_1\(1\)__21](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2019_1(1)__21).
25. Калмиков Г. В. Професійно-мовленнева діяльність суб'єкта в освітній комунікації. *Психолінгвістика.* 2013. Вип. 12. С. 76–82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2013_12_10.
26. Калмикова Л. О. Психолінгвістичні принципи формування мовленнєвої діяльності в дітей старшого дошкільного віку. *Психолінгвістика.* 2009. Вип. 3. С. 54–60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2009_3_7
32. Калюжка Н., Самойленко Н. Сторітелінг як один із методів підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах інклюзивного класу. *Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський,* 2019. Вип. 26. Ч. 1. С. 92–98. URL: <http://pedosv.kpnu.edu.ua/article/download/167261/166816>
33. Ковтун О. В. Теоретичні аспекти поняття «загальномовленнєві уміння». *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського : зб. наук. праць. Вип. 11–12.* Одеса, 2010. С. 200–209.
34. Кодлюк Я. П. Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті : підруч. для магістрантів та студ. пед. ф-тів. Київ : Інформаційно-аналітична агенція «Наш час», 2006. 368 с.
35. Компетентність молодших школярів. *Початкова освіта.* 2011. № 24. С. 3–32.
36. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2003. 463 с.
37. Кочергіна Л. Розвиваємо всі види мовленнєвої діяльності: з досвіду роботиз першокласниками. *Іноземні мови в навчальних закладах.* 2010. № 1. С. 70–74.
38. Кравцова І. А. Розвиток мовленнєвих здібностей молодших школярів у театральній-ігровій діяльності. *Педагогіка вищої та середньої школи : зб.*

наук. праць. Кривий Ріг, 2006. Вип. 15. С. 378–383.

39. Крутий К., Зданевич Л. Сторітелінг : мистецтво розповідання, або Як зацікавити й мотивувати дітей. *Дошкільне виховання*. 2017. № 7. С. 2–6.

40. Кузнєцова О. О. Нейролінгвістичний погляд на психологічний механізм мовленнєвої діяльності. *Проблеми освіти : наук.-метод. зб.* Київ, 2004. Вип. 37. С. 30–36.

41. Лобчук О., Гудзик І. Мовленнєва діяльність на уроках рідної мови. 2-4 класи. Київ : Шкільний світ, 2006. 128 с.

42. Ломакович В. Я. Успішно орієнтовані вправи для розвитку мовленнєвої діяльності учнів. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарнопедагогічної академії ім. Тараса Шевченка*. Серія : Педагогіка. 2019. Вип. 11. С. 57–68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkogpth_2019_11_8,

43. Лотоцька А. Організація дистанційного навчання у початковій школі : методичні рекомендації. *Початкова школа*. 2020. № 7. С. 1–8.

44. Лянна О. В. Мовленнєва діяльність як спосіб реалізації мовленнєвого спілкування. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 5. С. 143–150. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2015_5_19.

45. Маковецька-Гудзь Ю. А. Storytelling в педагогічній практиці: розвиток комунікативного потенціалу. URL: http://kumlk.kpi.ua/sites/default/files/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf

46. Маленко О. О. Пізнаймо світ і мову. Тексти для вдосконалення пізнавальних та мовних компетентностей. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2020. № 14. С. 33–38.

47. Мамічева О. В., Кащеєва Ю. В. Ретроспективний аналіз проблеми розвитку мовленнєвої діяльності. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Психологія*. 2013. Т. 18, Вип. 4. С. 202–208. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_psi_2013_18_4_29

48. Марченко Н. Дихотомія чи тріада «мовленнєва діяльність – мова –

- мовлення» у Ф. Де Соссюра. *Studia linguistica*. 2013. *Bun.* 7. С. 104–108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stling_2013_7_19
49. Мельничайко О., Н. Лисняк. Уроки української мови у 3 класі. Тернопіль : Підручники і посібники, 2004. 272 с.
50. Мельничук О. С. Мова як суспільне явище і як предмет сучасного мовознавства. *Мовознавство*. 1997. № 2–3. С. 13.
51. Методика навчання української мови в початковій школі : навч. посібник / за наук. ред. М. С. Вашуленка. Київ : Літера, 2012. 364 с.
52. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах: підруч. для студ. філол. ф-тів ун-тів / ред. М. І. Пентиліук. Київ : Ленвіт, 2009. 400 с.
53. Михасюк Т. В. Мовленнєвий розвиток молодших школярів у процесі позакласної народознавчої роботи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02; Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2012. 19 с.
54. Нагорна Л. Г., Комаревцева Н. Р. Кроки до оновлення змісту уроків української мови. *Початкове навчання та виховання*. 2019. № 16. С. 8–11.
55. Наумчук М. М. Сучасний урок української мови у початковій школі (методика і технологія навчання). Тернопіль, 2009. 352 с.
56. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrainska-shkola-compressed.pdf>
57. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. H. M. Bibik. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2018/12/12/11/20-11-2018rekviz.pdf>
58. Онищенко І. В. Формування мовленнєвої культури в майбутніх учителів початкових класів. *Сучасна освіта: реалії та перспективи : зб. наук. і наукметод. праць*. Кривий Ріг, 2010. Вип. 2. С. 33–39.
59. Орап М. О. Мовленнєва компетенція та мовленнєва діяльність у структурі

- мовленнєвого досвіду особистості. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія*. Харків, 2014. Вип. 48. С. 78–91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psykhol_2014_48_22
60. Осадченко І. І. Стимулювання творчої активності молодших школярів засобами поетичного слова : дис... канд. пед. наук: 13.00.09 ; Уманський держ. педагогічний ун-т ім. Павла Тичини. Умань, 2005. 242 с.
61. Пірошенко С. Ю. Комунікативні параметри мовної особистості в освітньому дискурсивному просторі. *Педагогічний дискурс : зб. наук. праць. Хмельницький*, 2013. Вип. 14. С. 356–360.
62. Поліщук Ю. С. Формування ключової комунікативної компетентності молодших школярів в умовах карантинних обмежень. Шифр «Ключ» : наук. робота. Вінниця, 2021. 57 с.
63. Пономарьова К. І. Українська мова та читання : підручник для 2 кл. : у 2ч. Ч. 1. Київ : УОВЦ «Оріон», 2019. 144 с.
64. Попович Л. Формування комунікативної компетентності молодших школярів. *Початкова школа*. 2015. № 1. С. 52–54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psh_2015_1_14.
65. Притулик Н. Формування умінь українського комунікативного мовлення в умовах російсько-української двомовності. *Початкова школа*. 2004. № 6. С. 12–15.
66. Психологія мовлення і психолінгвістика : навч. посіб. для ВНЗ. Л. О. Калмикова, Г. В. Калмиков, І. М. Лапшина, Н. В. Харченко. ПереяславХмельницький : Вид-во «Фенікс», 2008. 233 с.
67. Радченко С., Лисевич О. Узагальнюючий урок читання як засіб мисленнєвого і мовленнєвого розвитку учнів. *Проблеми вдосконалення навчально-виховного процесу в початковій школі : зб. наук. праць*. Кривий Ріг, 2007. С. 157–159.
68. Розвиток зв'язного мовлення. 1–4 класи / Н. М. Пинда, І. В. Заїка, С. А. Макарук, Н. П. Уткіна. Київ : Видав. дім «Перше вересня», 2017. 180 с.

69. Рудіна М., Шванова О. Технологія сторітеллінгу в системі формування фахової компетентності майбутніх перекладачів. *Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах*. 2018. Вип. 38. С. 26–31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gotvnz_2018_38_7.
70. Савченко О. Я. *Методика читання у початкових класах : пос. для вчителя*. Київ : Освіта, 2007. 334 с.
71. Савченко О. Я. *Українська мова та читання : підручник для 2 кл. : у 2 ч. Ч. 2*. Київ : УОВЦ «Оріон», 2019. 144 с.
72. Скуратівський Л. Мотив як рушійна сила пізнавальної діяльності учнів у процесі вивчення мови. *Дивослово*. 2005. № 2. С. 4.
73. *Словник - довідник з української лінгводидактики / за ред. М. І. Пентиліук*. Київ: Ленвіт, 2015. 320 с.
74. Смілянець С. Комуникативна компетентність учнів. Використання інтерактивних вправ для формування комуникативної компетентності молодших школярів. *Початкова освіта*. 2017. № 9. С. 14–29.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета «Чи використовуєте Ви мобільні технології в шкільній практиці для ефективної організації мовленнєвої діяльності молодших школярів?»

1. Чому, на Вашу думку, організація мовленнєвої діяльності є важливою складовою підготовки молодших школярів?
2. Чи задоволені Ви рівнем комунікативно-мовленнєвого розвитку школярів?
3. Які мовленнєві вміння Ви розвиваєте на уроках української мови?
4. Які методи використовуєте для підвищення мотивації з організації мовленнєвої діяльності?
5. На яких уроках Вам краще вдається формувати мовленнєві вміння?
6. Чи використовували Ви мобільні технології як мотивацію до формування мовленнєвих умінь? Які виникали у Вас труднощі?
7. Чи достатньо методичної літератури з проблеми дослідження?

Чому, на Вашу думку, організація мовленнєвої діяльності є важливою складовою підготовки молодших школярів? *

Організація мовленнєвої діяльності молодшого школяра визначається рівнем володіння мовленнєвих умінь учнями початкових класів.

Чи задоволені Ви рівнем комунікативно-мовленнєвого розвитку школярів? *

Частково задоволена.

Які мовленнєві вміння Ви розвиваєте на уроках української мови? *

Слухати, розуміти навчальний матеріал, відповідати на запитання, висловлювати власну думку з приводу почутого чи прочитаного.

Які методи використовуєте для підвищення мотивації з організації мовленнєвої діяльності? *

Створення проблемних ситуацій та ситуацій успіху

Чи достатньо методичної літератури з проблеми дослідження? *

Так, але тільки на інтернет ресурсах, до яких не завжди є доступ.

Складання jump story за допомогою «Rory's Story Cubes»

